

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO

TERAPIJA S POMOČJO PSA – ŠTUDIJA PRIMERA

ŠPELA ŠTEFE

LJUBLJANA, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO
TERAPIJA S POMOČJO PSA – ŠTUDIJA PRIMERA

Študijski program:

Pedagogika – E

Mentor: red. prof. dr. Robi Kroflič

ŠPELA ŠTEFE

LJUBLJANA, 2013

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem red. prof. dr. Robiju Krofliču za vse nasvete in pomoč pri nastajanju tega diplomskega dela.

Najlepša hvala tudi Mateji Stošicki, predsednici društva Tačke pomagačke.

Za vso podporo in prijazne besede med študijem in v času nastajanja tega dela se zahvaljujem mami in očetu.

In ne nazadnje, hvala tudi mojemu kosmatemu prijatelju Gaju. Brez njegovih »terapevtskih tac« te naloge ne bi bilo.

POVZETEK

Naslov: Terapija s pomočjo psa – študija primera

V diplomskem delu je predstavljena terapija s pomočjo živali, konkretnije terapija s pomočjo psa in njen vpliv na učenca s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. V teoretičnem delu je podrobno predstavljena skupina otrok s posebnimi potrebami. Težišče proučevanja je na posameznikih s primanjkljaji na določenih področjih učenja, njihovem usmerjanju v prilagojene oblike programov vzgoje in izobraževanja, diagnosticiranju primanjkljajev na posameznih področjih učenja ter načinih vključevanja živali v šolsko delo. Poglavje o terapiji s pomočjo živali v začetku na kratko prikaže zgodovino terapije s pomočjo živali in njeno teoretično ozadje. Med drugim izpostavi tudi ključne razlike med aktivnostmi in terapijo s pomočjo živali. V empiričnem delu je uporabljena metoda študije primera, s katero je bil raziskan vpliv terapije s pomočjo psa na urah dodatne strokovne pomoči na dečka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, in sicer kakšen vpliv ima prisotnost psa na dečkovo koncentracijo, dečkovo zmožnost pomnjenja in priklica snovi, njegov interes za obiskovanje dodatne strokovne pomoči, njegov učni uspeh in samopodobo. Predmet proučevanja je tudi odnos dečka do psa in vodnice terapevtskega psa. Opazovanje je merjeno s pomočjo opazovalne lestvice. Ugotovitve so podkrepljene tudi z intervjujem specialne pedagoginje, razredničarke in dečkove mame. Vključena je tudi metoda etnografskih zapisov.

Ključne besede: primanjkljaji na posameznih področjih učenja, terapija s pomočjo psa, študija primera.

ABSTRACT

Title: Dog assisted therapy - case study

The diploma thesis describes animal assisted therapy, especially a dog assisted therapy and its impact on students with deficits in specific areas of learning. In the theoretical part, the two chapters are presented in detail. The chapter on children with special needs is focused on in particular on children with deficits in specific areas of learning, their guidance in the form of customized educational programs, diagnosis of deficits in specific areas of learning and ideas on how animals can be involved in school work. The chapter on animal assisted therapy first briefly outlines the history of animal assisted therapy and its theoretical background. The key differences between animal assisted activities and therapy is also explored. The empirical part presents a case study method, in which the influence of a dog assisted therapy on a boy with deficits in specific areas of learning is examined. The impact of a dog' presence on the boy's concentration, his ability to memorize and recall of a learning subject and his affection to attend additional professional help, his academic achievement and self-esteem was explored. The relationship of the boy with the dog and the dog's owner was observed. The rating scale method and interviews with special-educator, a teacher and the mother of the boy were carried out. The method of ethnographic records was also conducted.

Keywords: deficits in specific areas of learning dog assisted therapy, case study.

KAZALO

1	UVOD	4
2	OTROCI S PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA	5
2.1	DEFINICIJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI	5
2.2	USMERJANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI	5
2.3	DODATNA STROKOVNA POMOČ	6
2.4	PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA	7
2.5	KRITERIJI ZA PREPOZNAVANJE SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV.....	8
2.6	VIŠJE STOPNJE TEŽAVNOSTI SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV	8
2.7	ZAGOTAVLJANJE DODATNE STROKOVNE POMOČI UČENCEM S PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA	9
2.8	PRIMANKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA IN SOCIALNA IZKLJUČENOST	9
2.9	VRSTE SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV	10
2.10	PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA IN ŽIVALI	11
3	TERAPIJA S POMOČJO ŽIVALI	13
3.1	ZGODOVINA TERAPIJE S POMOČJO ŽIVALI.....	13
3.2	TEORETIČNA OZADJA INTERVENCIJ S POMOČJO ŽIVALI	16
3.2.1	TEORIJA BIOFILIJ (BIOPHILIA HYPOTHESIS).....	16
3.2.2	SOCIALNA MEDIACIJA.....	17
3.2.3	TEORIJA POTRDIČE, PREHODNI OBJEKT IN SOCIALNE POTREBE	18
3.2.4	ŽIVALI KOT POMOČNIKI PRI SPREMINJANJU KOGNITIVIH SHEM IN VEDENJA.....	19
3.3	RAZLIKE MED TERAPIJO IN AKTIVNOSTJO S POMOČJO ŽIVALI.....	19
3.4	PODROČJA POZITIVNIH UČINKOV TERAPIJE S POMOČJO ŽIVALI	21
3.5	SLABOSTI VKLJUČEVANJA ŽIVALI V TERAPEVTSKE PROCES	23
3.5.1	SLABOSTI ZA ŽIVALI	24
3.5.2	SLABOSTI ZA PACIENTA	24
3.6	IZBIRA PRIMERNE ŽIVALI ZA TERAPIJO IN AKTIVNOSTI	25
3.6.1	PSI	25
3.6.2	MAČKE	26
3.6.3	KONJI	26
3.6.4	DELFINI	27

3.7	VEZ MED ČLOVEKOM IN ŽIVALJO	27
3.8	ŽIVALI V UČILNICAH	29
4	EMPIRIČNI DEL	32
4.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	32
4.2	RAZISKOVALNI CILJI	32
4.3	RAZISKOVALNA METODA	33
4.4	OPIS VZORCA	34
4.5	OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV	34
4.6	OPIS MERSKIH INSTRUMENTOV	35
4.7	POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV	36
4.8	OPIS RAZISKOVALNE ENOTE	37
4.9	OPIS TIPIČNIH POSTOPKOV PRI URI DODATNE STROKOVNE POMOČI OB PRISOTNOSTI GAJA 38	
4.10	OPIS URE DODATNE STROKOVNE POMOČI – VLOGA STROKOVNEGA DELAVCA, VODNIKA IN PSA 38	
5	INTERPRETACIJA REZULTATOV	40
5.1	Koncentracija	40
5.2	Priklic in pomnjenje snovi	42
5.3	Odnos do psa	44
5.4	Odnos do vodnice	45
5.5	Interes za dodatno strokovno pomoč	46
6	ZAKLJUČEK	49
7	PRILOGE	51
7.1	PRILOGA A: ETNOGRAFSKI ZAPISI	51
7.2	PRILOGA B: KODIRANO BESEDILO INTERVJUJEV V TABELAH	53
7.3	PRILOGA C: OKVIRNA VPRAŠANJA ZA POLSTRUKTURIRAN INTERVJU	58
7.4	PRILOGA Č: FOTOGRAFIJE S SKUPNIH SREČANJ IN FOTOGRAFIJI IZDELKOV DEČKA	59
8	LITERATURA	63

KAZALO SLIK

Slika 1 Deček Gaja uči, kako se imenuje kakšen lik	59
Slika 2 Specialna pedagoginja dečka uči, kako se kakšen lik imenuje, Gaj pazljivo posluša	60
Slika 3 Deček sestavlja Gaja iz geometrijskih likov	60
Slika 4 Skica Gajevih sprehodov – matematična naloga	61
Slika 5 Primer matematične naloge.....	61
Slika 6 Deček uči Gaja angleščino	62

KAZALO GRAFOV

Graf 1 Dečkova koncentracija na urah dodatne strokovne pomoči ob psu	40
Graf 2 Dečkova koncentracija na urah dodatne strokovne pomoči brez prisotnosti psa	40
Graf 3 Dečkova zmožnost priklica starih informacij in pomnjenje novih ob prisotnosti psa	42
Graf 4 Dečkova zmožnost priklica starih informacij in pomnjenje novih brez prisotnosti psa	42
Graf 5 Dečkov odnos do psa	44
Graf 6 Odnos do vodnice	45
Graf 7 Dečkov interes za dodatno strokovno pomoč, kadar ve, da bo prisoten pes	46
Graf 8 Dečkov interes za dodatno strokovno pomoč, kadar ve, da psa ne bo.....	47

1 UVOD

Terapija s pomočjo živali je svetu poznana že nekaj časa. Mnogi terapevti si dela brez pomoči živali ne predstavljajo več. Živali imajo očitno nekaj, kar daje človeku občutek varnosti, ugodja in veselja. Ob njih se ljudje sprostimo, lažje začnemo pogovor. Zaradi izredno pozitivnega vpliva uporabljajo živali v terapevtske namene pri svojem delu zdravniki, delovni terapevti, psihologi, socialni delavci, učitelji idr. Prisotnost živali na terapiji na večino pacientov namreč vpliva zelo pozitivno, daje jim motivacijo in zato pri terapijah naredijo bistveno več. V literaturi lahko med drugim zasledimo, kako se pacienti svojemu psihiatru lažje in hitreje zaupajo, kar je ključnega pomena pri okrevanju pacienta. Najdemo tudi zapise, kako se ljudje obiska živali v instituciji, v kateri so, veselijo in si na podlagi enega tedenskega obiska prilagodijo cel teden v tisti instituciji.

Teoretični del sestavljata dve poglavji. V poglavju o primanjkljajih na posameznih področjih učenja sem predstavila: definicijo in usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, vlogo dodatne strokovne pomoči, kriterije za prepoznavanje in vrste specifičnih učnih težav, primanjkljaje na posameznih področjih učenja in socialne izključenosti, delo z učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja in terapijo s pomočjo živali. V drugem poglavju teoretičnega dela je podrobneje opisana terapija s pomočjo živali: zgodovina terapije s pomočjo živali, teoretične podlage, bistvene razlike med terapijo in aktivnostmi s pomočjo živali, pozitivni vplivi terapije s pomočjo živali ter slabosti, ki jih terapija s pomočjo živali prinaša. Osvetlila sem tudi vprašanje izbire primerne živali za terapijo, predstavila vez med človekom in živaljo ter delo živali v učilnicah.

V empiričnem delu sem z metodo študije primera želela preveriti, kako prisotnost psa na urah dodatne strokovne pomoči vpliva na učenca s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.

2 OTROCI S PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA

2.1 DEFINICIJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

V 2. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami je zapisano, da so otroci s posebnimi potrebami »otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami«. V nadaljevanju Zakon opredeli, da potrebujejo otroci s posebnimi potrebami prilagojeno izvajanje z dodatno strokovno pomočjo ali pa prilagojene oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja. (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011)

2.2 USMERJANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

V prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja so usmerjeni otroci s posebnimi potrebami, ki zaradi svojih posebnosti, težav in primanjkljajev potrebujejo prilagojeno izvajanje vzgojno-izobraževalnega programa. Otroku se prilagojeno izvajanje dodeli na podlagi njegove odločbe.

Postopek usmerjanja, s katerim otrok dobi odločbo, začnejo starši otroka s pisnim zahtevkom. V kolikor starši otroka postopka usmerjanja ne začnejo, ga lahko sproži tudi institucija, v katero je otrok vključen, kadar oceni, da je potrebno preveriti ustreznost programa, v katerega je otrok vključen. Zahtevek lahko vloži tudi oseba sama, če je starejša od 15 let. Na podlagi tega zahtevka svetovalec Zavoda RS za šolstvo od vrtca oziroma šole, ki jo otrok obiskuje, zaprosi za poročilo o otroku. Po prejetju poročila svetovalec za strokovno mnenje vpraša Komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Komisijo sestavljajo specialni pedagog, psiholog in zdravnik (specialist pediater, specialist pedopsihiater, šolski

zdravnik, praviloma tisti, ki otroka tudi sicer obravnava). Zavod RS za šolstvo nato izda odločbo o usmeritvi otroka. Otroka se lahko z odločbo usmeri, odločba vsebuje podatke o:

- »vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka,
- programu vzgoje in izobraževanja, v katerega se otroka usmerja,
- vzgojno-izobraževalnem zavodu, v katerega se bo otrok vključil,
- datumu vključitve v program ali vzgojno-izobraževalni zavod,
- obsegu, obliki in izvajalcu posamezne oblike dodatne strokovne pomoči,
- pripomočkah, prostoru in opreми ter drugih pogojih, ki morajo biti zagotovljeni za vzgojo in izobraževanje,
- začasnem ali stalnem spremljevalcu,
- zmanjšanju števila otrok v oddelku glede na predpisane normative,
- roku preverjanja ustreznosti usmeritve,
- pravicah, za katere tako določa poseben zakon.« (30. člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011)

2.3 DODATNA STROKOVNA POMOČ

Terapije s psom sem z dečkom izvajala v času dodatne strokovne pomoči, ki mu pripada v skladu z določili njegove odločbe o usmerjanju. »Dodatna strokovna pomoč vključuje dejavnosti za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj in učno pomoč, ki se izvaja individualno ali občasno v posebni skupini, za otroke, ki so usmerjeni.« (2. člen Pravilnika o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, 2006)

Način in vsebina izvajanja dodatne strokovne pomoči se prilagajata posameznikovim primanjkljajem. Pomoč vedno poteka pod strokovnim vodstvom. 8. člen Pravilnika določa, da lahko dodatno strokovno pomoč zagotavljajo strokovni delavci, ki izpolnjujejo s predpisi določene pogoje.

Ura dodatne strokovne pomoči traja 45 minut, praviloma se izvaja v času otrokovega pouka.

S specialno pedagoginjo, ki sicer izvaja dodatno strokovno pomoč, sva se dogovorili za načrt dela in popestritev ur dodatne strokovne pomoči s prisotnostjo psa. Pripravljen načrt je bil še vedno v skladu z zahtevami, zapisanimi v odločbi.

2.4 PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA

Avtorji Navodil za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo primanjkljaje na posameznih področjih učenja opredelijo kot »zelo raznoliko skupino primanjkljajev (motenj), ki se kažejo z zaostankom v zgodnjem razvoju in/ali v izrazitih težavah na katerem koli od naslednjih področij: pozornost, pomnjenje, mišljenje, koordinacija, komunikacija, branje, pisanje, pravopis, računanje, socialna kompetentnost in čustveno dozorevanje. Primanjkljaji vplivajo na posameznikovo sposobnost interpretiranja zaznanih informacij in/ali povezovanja informacij ter tako ovirajo učenje šolskih veščin (branja, pisanja, pravopisa, računanja)« (Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo 2008, str. 10). Nadaljujejo, da te težave primarno niso pogojene z motoričnimi, slušnimi in vidnimi okvarami, motnjami v duševnem razvoju, čustvenimi motnjami ter neustreznimi okoljskimi dejavniki, čeprav se z njimi lahko pojavijo. Težave so notranje, nevrofiziološke narave.

M. Kavkler in L. Magajna navajata, da »specifične motnje učenja lahko izhajajo iz genetične variacije, nastopijo zaradi biokemičnih dejavnikov, dogodkov v pred- in poporodnem obdobju ali drugih dogodkov, ki imajo za posledico nevrološko oviranost« (Magajna idr. 2008, str. 27).

Pri diagnosticiranju tovrstnih težav si za ugotavljanje tipa motnje, narave in izraženosti primanjkljajev pomagajo s specialnimi postopki in specialističnimi pregledi. Z ustreznimi diferencialno-diagnostičnimi postopki ob upoštevanju kriterijev ugotovijo, ali ima učenec specifične učne težave ali težje oblike specifičnih učnih težav. (Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo 2008, str. 10)

2.5 KRITERIJI ZA PREPOZNAVANJE SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV

Kriterijev za prepoznavanje specifičnih učnih težav je pet. Da lahko učencu ugotovijo specifične učne težave, morajo to dokazati s pomočjo vseh petih kriterijev:

- prvi kriterij: učenčeve splošne intelektualne sposobnosti se ne ujemajo z njegovo dejansko uspešnostjo na določenih področjih;
- drugi kriterij: izrazite težave pri branju, računanju, pravopisu in/ali pisanju učencu onemogočajo napredovanje pri učenju;
- tretji kriterij: učenec ima slabše sposobnosti organiziranja in strukturiranja učnih zahtev, počasneje predeluje informacije in usvaja znanje;
- četrti kriterij: težave ima pri vsaj enem od naštetih psiholoških procesov: pozornost, spomin, jezikovno procesiranje, percepcija, koordinacija, socialna kognicija, prostorska in časovna orientacija, organizacija informacij;
- peti kriterij: izključenost motenj v duševnem razvoju, čustvenih in vedenjskih motenj, okvar čutil, kulturne različnosti, neustreznega poučevanja kot glavnih povzročiteljev težav pri učenju. (Prav tam, str. 11–12.)

2.6 VIŠJE STOPNJE TEŽAVNOSTI SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV

V program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo se usmerja učence z višjo stopnjo težavnosti specifičnih učnih težav. Za učenca, ki ima specifične učne težave na višji stopnji, torej primanjkljaje na posameznih področjih učenja, je značilno: da zaradi pomanjkanja temeljnih spretnosti težko sledi in obvlada širša področja kurikula; kljub zagotavljeni ciljno usmerjeni pomoči ni vidnega napredka na področju specifičnih primanjkljajev; pri učencu tudi alternativni pristopi in poskusi kompenziranja specifičnih primanjkljajev niso učinkoviti; da zaradi težav učenec postane frustriran, ima znižano samospoštovanje in posledično tudi motivacijo za učenje in potrebuje dodatno strokovno pomoč. (Prav tam, str. 12–13.)

Kadar torej učenec kljub dodatni razlagi učitelja, pomoči sošolcev in obiskovanju dodatnega pouka ne napreduje, lahko sklepamo, da gre pri njem za višjo stopnjo težavnosti specifičnih učnih težav.

2.7 ZAGOTAVLJANJE DODATNE STROKOVNE POMOČI UČENCEM S PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA

Po Pravilniku o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami se otroku s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ob prvi usmeritvi lahko določi največ tri ure dodatne strokovne pomoči tedensko, ob vseh nadaljnjih usmeritvah pa največ dve uri tedensko.

2.8 PRIMANKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA IN SOCIALNA IZKLJUČENOST

Avtorji Navodil za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo opozarjajo tudi na frustracije, ki jih učenci s primanjkljaji na posameznih področjih lahko občutijo zaradi šolskih neuspehov. To pa lahko vodi tudi do znižanja samospoštovanja in ne vključevanja učenca v interesne dejavnosti. (Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo 2008, str. 13)

Avtorji priročnika Učne težave v osnovni šoli opozarjajo, da učence z učnimi težavami njihovi sošolci velikokrat ignorirajo in odklanjajo. Učenci se zato počutijo prezrte, utišane, nezaželene in zavrnjene. Pomembno je, da učenci tako pri sošolcih kot tudi pri zaposlenih občutijo razumevanje in podporo. Avtorji Koncepta dela opozarjajo na velik vpliv razrednika, ki je po Zakonu o osnovnih šolah dolžan, da pri urah oddelčne skupnosti vzpostavi odprt pogovor s svojimi učenci ter tako s poslušanjem olajša učencu z učnimi težavami življenje v oddelčni skupnosti. (Učne težave v osnovni šoli 2008, str. 82)

2.9 VRSTE SPECIFIČNIH UČNIH TEŽAV

Prisotnost disleksije oziroma primanjkljajev na področju branja, pravopisa in pisanja pomeni, da se pri posamezniku »ne razvije avtomatizacija prepoznavanja besed oziroma ko ta proces poteka nepopolno ali z velikimi težavami« (Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo 2008, str. 14). Disleksija tako pri učencu vpliva na njegov učni proces branja, pisanja in pravopisa. Ob tem lahko vpliva tudi na učenčev kratkoročni spomin, slušne in vidne zaznave, ustno izražanje, motorične spretnosti in hitrost predelovanja informacij. Disleksijo spremljajo še naslednji značilni primanjkljaji:

- primanjkljaji v delovnem spominu,
- težave pri poimenovanju barv in simbolov,
- motnje v glasovnem procesiranju,
- moteno zaznavanje časa,
- znižan psihomotorični tempo,
- dobre vizualno- prostorske zmožnosti. (Prav tam, str. 14–15.)

Primanjkljaje pri učenju matematike delimo v dve skupini. Učence, ki imajo kljub normalni inteligentnosti težave na področju matematičnega konceptualnega, deklarativnega in procentualnega znanja, uvrščamo v skupino učencev z diskalkulijo. Tiste, ki imajo težave pri vizualiziranju matematike (likov, enačb) uvrščamo v skupino učencev s spacialno diskalkulijo. Učence, ki zaradi svojih primanjkljajev dosegajo vidno slabše rezultate kot njihovi vrstniki, saj imajo težave že pri obvladovanju osnovnih aritmetičnih sposobnosti (seštevanje, odštevanje, poštevanka), pa uvrščamo v skupino učencev s specifičnimi aritmetičnimi učnimi težavami. (Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo 2008, str. 15)

Nebesedne motnje učenja so »motnje desnohemisfernih procesov, ki nadzorujejo predelovanje nebesednih informacij, kot so zavedanje prostora, prepoznavanje vizualnih vzorcev, koordiniranje vidnih informacij z motoričnimi procesi (vizualno-motorična integracija)« (prav tam, str. 16).

Dispraksija je motnja procesov načrtovanja motoričnih dejavnosti, usvajanja motoričnih veščin in izvajanja že naučenih motoričnih veščin. Dispraksija lahko vpliva na manjšo uspešnost učenca pri številnih predmetih. (Prav tam, str. 16.)

2.10 PRIMANJKLJAJI NA POSAMEZNIH PODROČJIH UČENJA IN ŽIVALI

O vključevanju živali v pomoč učencem s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ni veliko podatkov. V literaturi večkrat zasledimo, kako so terapije ali aktivnosti s pomočjo živali pripomogle avtistom, otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ljudem z motnjo v duševnem razvoju.

Lahko pa najdemo kar nekaj podatkov o programu R.E.A.D. (Reading Education Assistance Dogs), ki z glasnim branjem psom pomaga učencem z bralnimi težavami. Program se izvaja v učilnici ali knjižnici. Glavni cilj tega programa je otrokom zagotoviti sproščeno in prijazno okolje, ki jim omogoča razvijanje njihovih bralnih sposobnosti. Zaradi svojih težav imajo ti otroci večkrat slabšo samopodobo in ne želijo glasno brati pred svojimi sošolci. Tu nastopijo psi. S poslušanjem in nekritiziranjem otrokom pomagajo, da vadijo veččine branja, ob glasnem branju se otrokom izboljša samopodoba, branje pa od tedaj naprej povezujejo z nečim pozitivnim.

Program so pred skoraj petnajstimi leti prvič predstavili v Salt Lake Cityju z željo, da bi izboljšali pismenost otrok z edinstvenim pristopom – branjem psu. Danes ga izvaja že več tisoč terapevtskih parov, večinoma v Ameriki in Evropi.

Terapevtski par, ki se odloči za izvajanje programa R.E.A.D., mora imeti znanje s področja terapije in aktivnosti s pomočjo živali. Največkrat ta program izvajajo starejši terapevtski psi s svojimi vodniki, ki brez težav pri miru in pozorno ob bralcu sedijo pol ure. Za pridobitev licence mora vodnik terapevtskega psa, ki je že zaključil izobraževanje s področja terapije in aktivnosti s pomočjo živali, opraviti tudi test s področja bralnih spretnosti in razvojnih značilnosti otrok. Licence za izvajanje programa R.E.A.D. podeljuje združenje Intermountain therapy animals, ki je prvo začelo z izvajanjem tega programa.

Tipično branje psu s pomočjo programa R.E.A.D., ki traja od 20 do 30 minut, se navadno izvaja po naslednjih korakih:

- terapevtski par si znotraj prostora, kjer bo potekalo branje, najde miren kotiček, kamor razgrne svojo odejo,
- vodnik psa usmeri na sredino odejo, tako da bo med samim branjem ležal med otrokom, ki bere, in vodnikom,
- otrok pride, se usede ali uleže zraven psa,
- sledi izmenjava imen, kratek klepet, izbira knjige in otrok že bere psu.

Vodnik otroka med branjem ves čas posluša in mu pomaga, če je to potrebno. Med branjem vodnik uporabi psa, da nagovori otroka. Namesto besed »Tole pa nisi dobro prebral, preberi še enkrat« uporablja na primer: »Moj kuža Gaj te ni dobro razumel, ali mu lahko prebereš še enkrat?« Ali pa: »Ta zgodba je bila Gaju tako všeč, da bi jo rad slišal še enkrat. Mu jo lahko ponoviš s svojimi besedami?«

V Sloveniji program R.E.A.D. izvaja Društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagacke. Pes je dober poslušalec, saj pomaga pri sprostitvi in znižuje krvni tlak, posluša pozorno ter zraven ne kritizira in sodi, dopušča otroku, da bere s svojim lastnim ritmom, je manj strah zbujač kot vrstniki in se otroku ne smeje, če ta bere počasneje in med branjem dela napake.

V osnovni šoli v Utahu so po izvajanju programa R.E.A.D. v njihovi osnovni šoli kmalu beležili pozitivne učinke. Opazili so, da so se otrokom z bralnimi težavami hitro povečale bralne sposobnosti in razumevanje, izkazovali pa so tudi višjo stopnjo samozavesti in samozaupanja v odnosu do sošolcev. (Altschiller 2011, str. 11–12; www.tackepomagacke.si; www.therapyanimals.org)

Nacionalna zveza terapevtskih psov (Therapy Dogs International) je z izvajanjem svojega projekta Tutorji z mahajočim repom (Tail Waggin Tutors) ugotovila, da so se bralni rezultati učencev, ki so bili vključeni v program, izboljšali. Navajajo celo, da je veliko otrok potem, ko so brali psu, reklo, da bodo doma brali tudi svojemu ljubljenu. (www.tdi-dog.org)

Heyer (v Shaw Massengill j v zvezi s tem programom izvedel eksperiment. V raziskavo je vključil dve skupini otrok, v vsaki skupini so bili po trije drugo- do četrtošolci, ki so pri branju dosegali nižje rezultate od povprečja razreda. Kontrolno skupino je vodil osebno,

eksperimentalna skupina ura pa je na dodatne bralne ure odhajala k za to usposobljenim štirinožcem in njihovim vodnikom. Raziskava je potekala 16 tednov, na teden so imeli 40 minut bralne pomoči. Med skupinama je ugotovil rahla odstopanja. Eksperimentalna skupina je brala bolje. Poleg tega je ugotovil, da se je učencem, ki so brali psom, izboljšala samozavest, pridobili pa so tudi veselje do branja. (Shaw Massengill 2013, str. 366)

3 TERAPIJA S POMOČJO ŽIVALI

3.1 ZGODOVINA TERAPIJE S POMOČJO ŽIVALI

Z zgodovinskim pregledom v tem poglavju je prikazano, kje, kdaj in v kakšne namene so v preteklosti začeli živali vključevati tudi v terapije.

Prva dokumentirana uporaba živali v terapevtske namene sega v drugo polovico 18. stoletja v Anglijo. V mentalnem azilu York retreat, ustanovljenem leta 1792, so uporabljali različne živali. Bolnišnica je živali vključevala v terapije s pacienti, ki so trpeli za duševnimi boleznimi. Njihov cilj je bil zmanjšati število zdravil in prisilnih sredstev, ki so jih pacienti potrebovali. Zajci, jastrebi in morski prašički so pacientom nudili možnost interakcije z drugimi živimi bitji. Kot pozitivna posledica se je izkazalo tudi, da so se pacienti ukvarjali še z nečim drugim in ne le sami s sabo. Tuke je opisoval, kako so vse živali domače do pacientov ter kako pacientom stik z živalmi pomaga pri prebujanju socialnih in dobronamernih čustev. (Urlichuk in Anderson 2003, str. 19; Altschiller 2011, str. 4)

Leta 1867 so živali postale pomemben člen pri terapijah tudi v Centru za epileptike v Bielefeldu v Nemčiji. (Urlichuk in Anderson 2003, str. 19; Altschiller 2011, str. 4)

Že v prvi polovici 19. stoletja so ugotovili, da imajo živali pozitiven vpliv tudi na zapornike. (Altschiller 2011, str. 4)

V Severni Ameriki eni najstarejših zapisov uporabe živali v terapevtske namene sežejo v leto 1919 v bolnišnico svete Elizabete v Washingtonu, kjer so bili psi spremljevalci pacientov v psihiatrični oskrbi. (Urlichuk in Anderson 2003, str. 19)

Prva dokumentirana uporaba živali v terapevtske namene v ZDA sega v leto 1944. V bolnišnici blizu New Yorka, kjer so zdravili vojake, ranjene v vojni, so se bolniki srečevali s kravami, kokošmi in konji. Živali naj bi pomagale vsem, predvsem tistim s psihološkimi travmami. Žal pa ni nobenih zapisov o uspešnosti teh srečanj. (Altschiller 2011, str. 4)

Leta 1944 je Bossard objavil članek o pozitivnih učinkih, ki jih imajo živali na človeka. Na podlagi številnih študij in lastnih izkušenj je predstavil mnogo vlog, ki jih lahko ima družinski pes. Pes je vir brezpogojne ljubezni, je izhod človekovi želji po izražanju ljubezni, stik z družbo, prijatelj in hkrati učitelj otrokom. (Urichuk in Anderson 2003, str. 19–20) Otroci se lahko od psa naučijo veliko. Psi nudijo človeku brezpogojno ljubezen in sprejemanje. Pes ima rad ne glede na videz otroka, vseeno mu je, ali ima najnovejše igrače in najbolj moderne obleke. Pes potrebuje le nekoga, ki ga bo imel rad, ga peljal na sprehod, mu dal hrano, se z njim igral in učil. Po drugi strani pa je pes tudi velika odgovornost. Redno mora hoditi na sprehode, ne glede na vreme. Med drugim lahko otroci s tem, ko s starši spremljajo psa k veterinarju, premagajo strah pred zdravniki, veterinarji. Otroci postajajo bolj empatični s tem, ko skušajo razumeti občutke svojega ljubljjenčka. Kot zapiše Kroflič (2008, str. 3), je ravno empatično vživljanje potrebno, da drugega prepoznamo v njegovi individualnosti. Melson (v Schmid 2011, str. 22) ugotavlja, da pet- in šestletniki, ki so povezani s svojimi ljubljjenčki, v primerjavi s svojimi vrstniki, ki nimajo ljubljjenčkov, kažejo višjo stopnjo empatije. Na to opozarjata tudi M. Marinšek in Tušak (2007, str. 19). Odvisnost živali od lastnika daje otroku možnost, da se nauči razumeti čustva in potrebe drugega (živali), pomaga mu, da se lažje vživi tudi v drugega človeka (prav tam). S spremljanjem rutine svojega ljubljjenčka na sprehodu se otroci skozi opazovanje lahko naučijo tudi toaletnega treninga (www.petplace.com).

Mnogi za začetnika terapije s pomočjo psa imenujejo Levinsona, psihoanalitika in avtorja knjig *Pet – oriented child psychotherapy* in *Pets and human development*. Pozitivne učinke je Levinson prvič odkril čisto po naključju, ko ga je nekega dne leta 1953 prvič obiskal nek mlad pacient. Fant je na terapijo prišel prezgodaj in v ordinaciji naletel na Jinglesa, Levinsonovega psa. Jingles je s svojo prisotnostjo na terapijah Levinsonu s fantom pomagal razviti stik in mu olajšal, mogoče celo omogočil delo. Levinson je prepoznal močan vpliv živali in pozitivne odzive odtujenih in psihično prizadetih otrok na prisotnost psa na terapijah. Svoje ugotovitve je Levinson prvič predstavil leta 1961 na American psychological association. Njegove

ugotovitve so bile na žalost mnogokrat sprejete s kritiko in neodobravanjem mnogih. (Urichuk in Anderson 2003, str. 21; Altschiller 2011, str. 4–5)

Levinson je svoje ugotovitve predstavil v svojih knjigah. Brezpogojna ljubezen in sprejemanje s strani živali otrokom nudita varno in toplo okolje, kar povečuje njihovo sposobnost prilagajanja ljudem. Omenjal je uporabo živali v terapevtske namene v različnih institucijah, za slepe, gluhe in čustveno prizadete otroke. Verjel je, da živali služijo kot prehodni objekt (transitional object), kar otrokom dopušča, da se zblížajo najprej z živaljo, potem s terapevtom in v končni fazi z vsemi drugimi. (Levinson 1997, str. 84; Altschiller 2011, str. 4–5)

Levinsonove ugotovitve so navdušile tudi zakonca Corson, ki sta leta 1977 ustanovila »pasji oddelek« v psihiatrični bolnišnici v Ohio. Raziskovati sta želela živalsko vedenje v različnih situacijah. Verjela sta, da jima bo ta študija pomagala pri razumevanju vedenja otrok in adolescentov. Oddelek, kjer so bivali psi, ni bil zvočno izoliran, kar je otrokom omogočalo, da so slišali pse lajati. Odziv sicer vase zaprtih in tihih mladostnikov, ki so spraševali, ali lahko pomagajo pri skrbi za pse, je bil presenetljiv. To je zakonca navdušilo, da sta raziskovala vpliv prisotnosti živali na psihiatrične bolnike, ki se niso odzvali na nobeno drugo obliko zdravljenja. Pri njih so bile neuspešne individualne in skupinske terapije, terapevtski pristopi, ki so vključevali zaposlitev, niso delovali, celo zdravila na te paciente niso imele takšnih učinkov, kot bi si jih njihovi terapevti želeli. Vsak udeleženec si je lahko sam izbral žival, psa ali mačko, s katero je sodeloval med seansami, ki so jih dokumentirali – snemali so jih z videokamero. Rezultati, ki jih je pokazala ta študija, so bili neverjetni. Kar 47 od 50 udeležencev je pokazalo vidno izboljšanje in so lahko zaradi svojega napredka zapustili bolnišnico. Trije od vseh udeležencev se na terapijo niso odzvali. (Urichuk in Anderson 2003, str. 22; Altschiller 2011, str. 5)

V bolnišnici v mestu Lima (Ohio) so pozitivne učinke živali za človeka odkrili čisto po naključju ob tem, ko je pacient brez usmerjanja in odobravanja skrbel za poškodovanega vrabca. Ostali pacienti, sicer čustveno ločeni in umaknjeni od ostalih, so mu pri skrbi za ptico pomagali. Osebje je opazilo pozitivne vplive, ki jih imajo živali na njihove paciente, in so zato živali kmalu vključili v svoje delo. Danes v tej bolnišnici pri terapijah sodelujejo psi, mačke, goske, kače, papige in tudi jeleni. V bolnišnici so izvedli tudi študijo o vplivu živali na ljudi. Rezultati

so pokazali, da na oddelku, kjer sobivajo živali, porabijo pol manj zdravil kot na ostalih oddelkih, tam je manj nasilja ter znatno manj poskusov samomora kot na oddelkih, kjer živali pri terapijah niso prisotne. (Lee v Urichuk in Anderson 2003, str. 21)

Od te raziskave dalje so bile narejene še številne študije, ki brez izjeme dokazujejo pozitivne učinke živali na ljudi v smislu izboljšanja morale, zmanjšanja stresa in na splošno izboljšanja življenjskega sloga. (Altschiller 2011, str. 5)

Leta 1977 je McCulloch, psiholog s svojimi kolegi ustanovil Delta foundation, dandanes znano kot Delta Society, v kateri so raziskovali človeško-živalsko navezanost. Ta organizacija je postala ena prvih organizacij, ki je sponzorirala študije v zvezi z vplivom terapije z živalmi na človeka, leta 1996 pa tudi objavila prvi priročnik za terapije s pomočjo živali, Handbook for AA activities and AA therapy. (Altschiller 2011, str. 5; Urichuk in Anderson 2003, str. 23)

3.2 TEORETIČNA OZADJA INTERVENCIJ S POMOČJO ŽIVALI

3.2.1 TEORIJA BIOFILIJ (BIOPHILIA HYPOTHESIS)

Ta teorija temelji na predpostavki, da imamo ljudje genetično zasnovano naklonjenost k posvečanju drugim organizmom. Avtor te teorije je Wilson, biolog ameriškega rodu, začetnik sociobiologije in dvakratni dobitnik Pulitzerjeve nagrade. Wilson je prepričan, da je predispozicija k posvečanju živalskemu življenju človekova evolucijska dediščina in proizvod našega skupnega razvijanja. (Schmid 2011, str. 11; Kruger in Serpell v Fine 2010, str. 37)

Teorija izhaja iz evolucije, saj naj bi si že v daljni preteklosti ljudje z znanjem in pozornostjo o okolju ter živalih, ki prebivajo v tistem okolju, povečali možnosti preživetja. Tu avtorji omenjajo tako živali kot tudi rastline, ki so bile ljudem v interesu zaradi hrane in obleke ter zaščite. Z opazovanjem živalskega vedenja so si ljudje včasih celo pomagali pri napovedovanju vremena. (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 37 in 236)

Antonioli in Reveley (v Schmid 2011, str. 11) zapišeta, da interakcija z živaljo v naravi stimulira človekov živčni sistem, kar je lahko zelo učinkovito pri terapijah z ljudmi s čustvenimi motnjami.

Serpell (v Fine 2010, str. 38) opozarja, da ima lahko na pacienta pomirjujoč vpliv kakršen koli stimulans, ki pacienta pritegne in mu zato pacient posveča pozornost. Menim, da Serpell ne izključuje pozitivnega vpliva živali, želi pa le poudariti, da bi lahko takšno ugodje, kot ga nekateri pacienti občutijo pri stiku z živaljo, drugi začutili ob odeji.

Brickel (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 38) tej teoriji daje še eno možno pojasnilo, in sicer skozi teorijo učenja. Zapiše, da si bo pacient bolj prizadeval, da se bo aktivnost, ki mu je prijetna in ugodna, pojavljala tudi v prihodnosti. Na drugi strani izpostavi dejstvo, da se pri ljudeh, ki so jim obiski pri psihoterapevti mučni in boleči, velikokrat razvijeta strah in nelagodje, kar ljudi posledično odvrča od ponovnega obiska. Brickel tudi zapiše, da naj bi živali pacientu odvrčale pozornost od anksioznega vedenja. Na žalost ne ponudi nobenega pojasnila, zakaj ravno živali delujejo tako odvrčajoče. (Schmid 2011, str. 10–11; Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 37–38, Gorczyca idr. v Fine 2010, str. 237–238)

3.2.2 SOCIALNA MEDIACIJA

Veliko živali svojim lastnikom in tudi drugim ljudem služi kot mediator. Iz lastnih izkušenj lahko zapišem, da se vodniki psov, medtem ko se naši psi igrajo med seboj, takoj zapletemo v pogovor. Vedno je sprva to le pogovor o kužih, kakšno hrano jejo, kam jih vozimo k veterinarju, če jih vodimo kaj v šolo, kje spijo idr., kasneje pa se tematika pogovorov razširi.

Raziskovalci, ki proučujejo »intervencije« s pomočjo živali, predvidevajo, da živali zgolj s svojo prisotnostjo stimulirajo pogovor. Živali nudijo tudi zunanji, nevtralni fokus. Zanimivo pa je tudi dejstvo, da prisotnost živali enako vpliva tako na majhne otroke kot starejšo populacijo in osebe s posebnimi potrebami ter tipične lastnike psov. Ljudje živalim lažje razkrijemo svoje skrivnosti, težave, čustva, misli, konflikte. Krugel in Serpell (v Fine 2010, str. 39) povzameta primer E. Reichert: otroku, za katerega je vedela, da je bil spolno zlorabljen, je na terapiji, na kateri je bil prisoten tudi pes, rekla, da je imel njen kuža nočne more. Vprašala ga je o mnenju, zakaj je imel njen kuža nočne more. Otrok ji je odgovoril, da je bila nočna mora zaradi strahu pred zlorabljanjem hudobneža. Pes tako služi terapevtu kot nekakšen posrednik. Terapevt s preusmerjanjem pozornosti na psa doseže, da se njegovi

pacienti ob razkrivanju najbolj travmatičnih izkušenj počutijo varnejše in svoje težave zato lažje zaupajo popolnemu neznancu – terapevtu.

Žival, ki je prisotna na terapijah, med terapevtom in pacientom velikokrat predstavlja most. Ob prisotnosti živali se terapevti pacientom zdijo prijaznejši in bolj sproščeni ter manj zastrašujoči, zaradi česar se pacienti počutijo ugodneje. Žival poleg tega predstavlja tudi dober začetek pogovora. (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 41)

3.2.3 TEORIJA POTRDIŠE, PREHODNI OBJEKT IN SOCIALNE POTREBE

Vez potrditve, ki se ustvari oziroma ustvarja med živaljo in človekom, je zelo močna ne glede na to, ali je to vez med lastnikom živali ter živaljo ali med pacientom in živaljo. Ravno ta vez naj bi pacientom pomagala dosegati višje cilje. (Fine 2010, str. 40)

Winnicott (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 40) definira prehodni objekt kot predmet ali objekt, na primer odejo ali mehko igračo, ki otroku nudi ugodje in mu pomaga ublažiti stres. V prvi fazi terapije so živali velikokrat opisane kot olajševalci stresa, saj nudijo tolažbo. Terapevtu pomagajo tudi pri vzpostavljanju vezi s pacientom.

Žival torej lahko na terapiji služi kot vez ali kot prehodni objekt, ne more pa biti oboje hkrati. Vez potrditve je daljša emocionalna vez, medtem ko prehodni objekt predstavlja zgolj prehod med enim in drugim stanjem.

Fine opozarja, naj se tvorjenje emocionalnih vezi med pacientom ter živaljo v času terapije ne spodbuja. Tako terapevt oziroma strokovni delavec kot tudi vodnik naj v času terapije pacienta ne silita v interakcijo z živaljo, če si le-ta tega ne želi. (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 41)

Rogers pa je s študijo, v kateri je opazoval tako lastnike živali kot tudi intervencije s pomočjo živali, ugotovil, da so živali izredno empatične. Imajo namreč močno zmožnost zaznavanja socialnih potreb človeka, zaznajo celo človekov občutek in se nanj tako kot na človekova čustva tudi primerno odzovejo. (Prav tam.)

3.2.4 ŽIVALI KOT POMOČNIKI PRI SPREMINJANJU KOGNITIVNIH SHEM IN VEDENJA

Živali se lahko kot živa, interaktivna orodja uporabljajo v pomoč ljudem, da vidijo sebe in druge v novi luči ter dodajo nove veščine in odzive k svojemu vedenjskemu repertoarju. (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 41)

Kognitivna teorija temelji na prepričanju, da obstaja močna povezava med človekovim kognitivnim, vedenjskim in okoljskim dejavnikom. Cilj terapije je v človekovo percepcijo vnesti pozitivne spremembe in s tem izboljšati njegovo vedenje. Živali lahko s svojim poštenim in takojšnjim odzivom učijo človeka primernih socialnih interakcij z njihovim unikatnim reagiranjem tako na pozitivno kot tudi na negativno vedenje. Bardill in Hutchinson to opišeta s primerom iz zaprte psihiatrične bolnišnice za adolescente (Krugel in Serpell v Fine 2010, str. 42). S pacienti v tej bolnišnici živi tudi kokeršpanjel Graham. Graham se na prijazna vedenja odzove pozitivno in naklonjeno. Na negativna vedenja do njega samega (draženje, grobost) pa se Graham odzove z ignoriranjem storilca, na adolescenta, ki nadleguje psa, se potem spravijo tudi vrstniki. Sklepamo lahko, da reagirajo adolescenti na svojega vrstnika tako, ker se vživijo v vlogo psa in vedo, da se ob draženju in grobosti počuti neprijetno.

3.3 RAZLIKE MED TERAPIJO IN AKTIVNOSTJO S POMOČJO ŽIVALI

Med načrtovanjem, izvajanjem ter evalvacijo terapije in aktivnosti s pomočjo živali je kar nekaj razlik. V nadaljevanju sem predstavila terapijo in aktivnosti. Za terapijo s pomočjo živali se uporablja kratica AAT, kar pomeni animal assisted therapy, za aktivnosti s pomočjo živali pa kratica AAA (animal assisted activity).

Delta society, ena vodilnih organizacij na področju raziskovanja učinkov terapij in aktivnosti s pomočjo psov, je AAT definirala kot »ciljno naravnano intervencijo, v kateri je prisotna žival, ki ustreza določenim kriterijem, integrirana v terapevtski proces. AAT mora biti vodena s strani primerno usposobljenega strokovnjaka, v vsakodnevni praksi in naj stremi k prej določenim, merljivim ciljem« (Urichuk in Anderson 2003, str. 24).

M. Marinšek in Tušak (2007, str. 140) terapijo s pomočjo živali definirata kot »formalen program zdravljenja, kjer je določenemu pacientu dodeljena določena žival z vodnikom. Vodnik živali in terapevt se najprej dogovorita za točno določene cilje, ki morajo biti doseženi, in naredita načrt, kako te cilje tudi doseči. Tu gre za konkretne cilje, in kar je najpomembnejše, za merjenje napredka v doseganju teh ciljev.«

Aktivnosti s pomočjo živali pa McCulloch (v Marinšek in Tušak 2007, str. 136) definira kot aktivnosti, ki temeljijo na stiku človeka z živaljo. Ker aktivnosti nimajo specifičnih ciljev zdravljenja načrtovanih za vsako srečanje posebej, v njih lahko sodelujejo različni ljudje, ne vedno isti.

V Standardih za prakso aktivnosti in terapije s pomočjo živali navajajo, da aktivnosti s pomočjo živali »zagotovijo priložnosti za motivacijske, izobraževalne in/ali terapevtske koristi, ki izboljšajo kakovost življenja. Aktivnosti s pomočjo živali se izvajajo v različnih okoljih z za to dejavnost posebej izurjenim strokovnjakom in/ali prostovoljcem v sodelovanju z živaljo, ki ustreza določenim pogojem.« (www.petpartners.org)

Organizacija Delta society je tudi izpostavila razlike med AAT IN AAA. Terapija in aktivnosti stremijo k izboljšanju psiholoških, socialnih in emocionalnih funkcij. Glavna razlika med njima je, da pri aktivnostih zgolj ustvarjamo situacije, priložnosti za druženje ljudi z živalmi in ne sledimo vnaprej določenim ciljem. (Urichuk in Anderson 2003, str. 24–25; Altschiller 2011, str. 5–6)

McCulloch (v Marinšek in Tušak 2007, str. 141–142) pa je zaradi težkega razlikovanja med terapijo in aktivnostjo s pomočjo živali uvedel tri kriterije, ki pomagajo pri razlikovanju. Aktivnosti ustrezajo vsaj enemu kriteriju, medtem ko mora terapija vsem trem:

- terapijo s pomočjo živali izvajajo strokovnjaki v okviru svojega poklicnega dela,
- cilji terapije so vnaprej določeni,
- terapije so v celoti dokumentirane.

Tudi pri terapiji in aktivnostih s pomočjo konj so razlike enake kot pri vseh ostalih živalih. Edina razlika je, da so aktivnosti in terapije pri konjih bolj razdelane v različne podzvrsti kot ostale oblike interakcij z živalmi.

Terapije s pomočjo konj so razdeljene v različne podzvrsti:

- Hipoterapija: je oblika terapije s pomočjo konja, katere cilj je izboljšanje posameznikovega gibanja. Za hipoterapijo so primerne predvsem osebe z boleznimi centralnega in perifernega živčnega sistema, osebe, ki potrebujejo rehabilitacijo po nesreči ali možganski kapi, ter osebe z boleznimi gibalnega aparata.
- Specialno pedagoška in psihosocialna obravnava s pomočjo konja: je oblika terapije s pomočjo konja, ki je primerna predvsem za osebe z motnjo v duševnem razvoju, otroke s specifičnimi učnimi težavami, slepe in slabovidne, gluhe in naglušne, avtiste idr. Ta vrsta terapije temelji na pedagoških, specialno pedagoških, socialno pedagoških temeljih.
- Psihoterapija s pomočjo konja: oblika pomoči, pri kateri sta ključnega pomena odnos in neverbalna komunikacija med konjem in osebo. Primerna je za psihiatrične bolnike, osebe s psihotičnimi motnjami, osebe s čustveno-vedenjskimi in razpoloženjsko-afektivnimi motnjami idr., saj pozitivno vpliva na razpoloženje, premagovanje strahov, občutek varnosti in socialne vključenosti, povečuje občutek sprejetosti in samozavest.

Aktivnosti s pomočjo konja pa vključujejo:

- Športno-rekreativno jahanje: v to vrsto aktivnosti so vključene osebe s posebnimi potrebami. Predstavlja jim aktivno preživljanje prostega časa, način športnega udejstvovanja in sprostitev, ob tem pa pozitivno vpliva tudi na njihovo zdravje in počutje.
- Socialna in pedagoška aktivnost s pomočjo konja: sem spadajo vse interakcije med konjem in človekom, do katerih prihaja nenehno, in na otroke ob pravem učitelju lahko delujejo vzgojno. (Demšar 2010, str. 135–140)

3.4 PODROČJA POZITIVNIH UČINKOV TERAPIJE S POMOČJO ŽIVALI

Ob prebiranju literature sem zasledila veliko načinov vključevanja živali v zdravljenje, učenje, socializiranje različnih skupin ljudi. Zbrala sem tiste, ki so mi pritegnili največ pozornosti. Prednosti terapije in aktivnosti s pomočjo živali sem razvrstila glede na starost pacientov, ki so bili vključeni v terapijo ali aktivnosti s pomočjo živali. Začela sem pri otrocih, nadaljevala

pri odraslih ter zaključila s tem, kako lahko intervencije s pomočjo živali pomagajo tudi starejšim.

Pozitivne učinke terapije s pomočjo živali Limer in Lundahl (v Schmid 2011, str. 12) delita v dve skupini: medicinski učinki (izboljšanje zdravstvenega stanja) in vedenjski učinki (zaradi terapij se zmanjša neprimerno vedenje).

Friedman je s sodelavci (v Schmid 2011, str. 12–13) ugotovil, da se otroku ob reševanju rahlo stresne naloge ob prisotnosti psa znatno znižata krvni tlak in srčni utrip.

Wells (v Marinšek in Tušak 2007, str. 18) je odkril, da se otrokom s kroničnimi boleznimi ob prisotnosti psa zmanjša fiziološko in psihološko nelagodje ob bolečih medicinskih posegih.

Živali lahko otrokom pomagajo tudi pri soočanju s travmami, hospitalizacijami in učnimi težavami. Friesen (v Schmid 2011, str. 16) meni, da je to zato, ker otroci živali zaznavajo kot neobsojajoče.

M. Marinšek in Tušak (2007, str. 146) pa zapišeta, da je terapija s pomočjo živali uspešna zato, ker žival služi kot nadomestek za terapevtski kontakt. Menita, da žival pomaga ustvariti raport – skladen in harmoničen, zaprt sočuten odnos. Tak odnos naj bi terapevtu in pacientu nudil medsebojno zaupanje in naklonjenost, kar je temelj za uspešno terapijo.

M. Marinšek in Tušak (2007, str. 18) opozarjata na pomembno vlogo živali kot hišnega ljubljence. Na otrokovo samospoštovanje namreč močno vplivajo vključevanje v nego živali, občutek sprejetosti in pozitivne podkrepitve, ki jih otrok dobiva od staršev pri pravilnem ravnanju z živaljo.

Pozitivne učinke hišnega ljubljence je raziskoval tudi Friedmann s sodelavci (v Fine 2010, str. 89), in sicer v povezavi s pacienti, ki so trpeli zaradi srčnih obolenj. Raziskoval je odstotek pacientov, ki živijo več kot leto dni po tem, ko so bili hospitalizirani zaradi srčnih obolenj. Raziskava je pokazala, da preživi dobrih 94 odstotkov pacientov, ki imajo domačo žival, in le slabih 71 odstotkov pacientov, ki nimajo domače živali.

Živali lahko pomagajo tudi zasvojenecem med njihovim zdravljenjem. Minatrea in Wesley (v Schmid 2011, str. 15) sta ugotovila, da so pacienti, vključeni v skupinske terapije, na katerih so delali tudi z živalmi, s procesom zdravljenja bolj povezane, da tej izkušnji dajejo večji

pomen. Med zdravljenjem so kazali tudi manj stresa kot tisti, ki niso bili vključeni v terapijo s pomočjo živali.

V Združenih državah Amerike uporabljajo živali tudi v zaporih z namenom zmanjšati povratništvo. V programih uporabljajo večinoma pse in konje. Strimple (v Schmid 2011, str. 15) pa velik pomen daje tudi emocionalni opori, ki jo zapornikom nudijo živali. Altschiller (2011, str. 32) opozarja tudi na dejstvo, da ravno znanja in spretnosti, povezane s skrbjo za žival, pomagajo zapornikom k lažji zaposljivosti in olajšajo njihov prehod v civilno življenje po izpustu.

Souter in Miller (v Schmid 2011, str. 14) sta raziskovala vpliv terapije s pomočjo živali na odrasle, ki trpijo zaradi depresije. Pri štirih od petih pacientov, starih od 47 do 85 let, sta zabeležila vidno zmanjšanje depresije.

C. Chandler (2012, str. 275) v svoji knjigi *Animal assisted therapy in counseling* zapiše, kako sta dva terapevtska psa pomagala žrtvam orkana Katrina leta 2005. Opisuje celoten proces vključevanja psov v svoje svetovanje pri tej katastrofi in izpostavlja, da so ji ljudje ob prisotnosti psov zaupali več, kot bi ji sicer. Psa sta ljudem pomagala, da so se zavedali svojih čustev in da so delili svoje zgodbe.

Starejšim, ki živijo v domovih za ostarele, redne, tedenske terapije s pomočjo živali zelo koristijo, saj se zaradi njih počutijo manj osamljene, zmanjša pa se jim tudi stopnja depresivnosti. Banks in Banks (v Schmid 2011, str. 13) navajata, da so se ob rednih terapijah starejši tudi spomnili na svoje živali, ljubljence, ki so jih nekoč imeli.

Richeson (v Schmid 2011, str. 13) je ugotovil, da terapije s pomočjo živali starejšim z demenco zmanjšajo razburjenost in povečajo socialno vključenost. Opazili so celo, da so bili starejši bolj odzivni in komunikativni z zaposlenimi tisti dan, ko je k njim prišel kuža, in dan pred obiskom.

3.5 SLABOSTI VKLJUČEVANJA ŽIVALI V TERAPEVTSKE PROCESSE

Pri terapiji s pomočjo živali lahko naletimo tudi na slabosti. Čeprav so živali, ki pomagajo pri terapijah, testirane in šolane ravno v te namene, lahko kdaj reagirajo nepredvidljivo, zato je zelo pomembno, da je ob živali, recimo psu, vedno njegov vodnik, ki svojega psa pozna.

Ključnega pomena je, da pri svojem psu prepozna znake stresa in se v tem primeru z njim umakne iz terapije. Slabosti lahko nastanejo za živali in paciente.

3.5.1 SLABOSTI ZA ŽIVALI

Heimlich (v Evans in Gray 2012, str. 602) opozarja, da imajo lahko žival zaradi stresa, povzročene med terapijo, tudi dolgoročne zdravstvene posledice.

Mallon (v Schmid 2011, str. 23) je v svoji raziskavi, ki je vključevala pse v centrih za otroke z čustvenimi in vedenjskimi težavami, ugotovil, da so se pojavile skrbi, povezane z zlorabo živali.

M. Marinšek in Tušak (2007, str. 142) izpostavljata še slabost, predvsem pri izvajanju terapij in aktivnosti pri ljudeh, ki svojega vedenja ne morejo kontrolirati. Gre predvsem za ljudi s poškodbo glave in duševnim zaostankom. Ti lahko namreč s svojim nekontroliranim gibom, kretnjo, krikom ipd. žival izzovejo.

3.5.2 SLABOSTI ZA PACIENTA

Nekateri opozarjajo (Craig in Straatman v Fine 2010, str. 101), da prisotnost živali v stresni situaciji za nekatere paciente lahko stres tudi poveča, ne le zmanjša. To pa zmanjša, celo odpravi pozitivne posledice prisotnosti živali.

Živali lahko nenamerno med samo terapijo pacienta tudi poškodujejo. C. Chandler (2012, str. 17) navaja, da lahko konj po nesreči pohodi pacienta, mačka ga lahko opraska, večji pes pa lahko pacienta med igro od navdušenja celo podre na tla.

C. Chandler (prav tam) opozarja, da se pacienti zaradi navezanosti na žival ob koncu terapij lahko soočajo tudi z žalovanjem in občutki izgube. Terapija lahko na pacienta zaradi takih občutkov ob koncu vpliva negativno. Zato je pomembno, da že na začetku izvajanja terapij strokovni delavec pacientu točno pove, kolikokrat ga bo terapevtski par obiskal. Tako pacientu ne daje lažnega občutka, da se bo terapija izvajala nedoločen čas.

Izključiti ni mogoče tudi dejstva, da bi žival tekom terapije na človeka prenesla kakšno okužbo, virus, bolezen (Delta Society v Schmid 2011, str. 24), možno pa je tudi, da se med terapijo okuži žival. Pomembno je, da vodnik svojo žival pred terapijo očisti, jo ustrezno neguje in redno vodi na veterinarske preglede (pri društvu Tačke pomagačke je to obvezno storiti dvakrat letno).

3.6 IZBIRA PRIMERNE ŽIVALI ZA TERAPIJO IN AKTIVNOSTI

Strokovni delavec mora pri svojem načrtovanju upoštevati, katera vrsta živali bi bila najbolj ustrezna za njegovega pacienta. Pozoren mora biti na pacientove želje in na cilje, ki jih želi doseči s terapijo z živaljo. Pomembno je, da ima strokovni delavec dobro znanje s področja vrst živali ter njihovih fizičnih in duševnih značilnosti. Poznati mora tudi posebnosti in značilnosti vsake konkretne živali. (Marinšek in Tušak 2007, str. 105)

Tačke pomagačke od vseh institucij, s katerimi sodelujejo, zahtevajo, da vsaka institucija s področja terapije s pomočjo živali izobrazí vsaj enega strokovnega delavca. Tako izobraževanje zagotovi društvo, na njem pa se udeleženci poleg osnov kinologije, pasje psihologije in nege psa naučijo tudi pravilne priprave na terapijo.

3.6.1 PSI

Pes je človekov najboljši prijatelj, njegov zvesti sopotnik in spremljevalec. Je žival, ki se v terapevtske namene uporablja najbolj pogosto. Obstaja mnogo pasem psov, od najmanjše pasme na svetu čivave, ki ima plečno višino komaj 23 cm, pa do nemške doge, katere plečna višina meri kar 80 cm. V grobem pse delimo v naslednje skupine: pes čuvaj, lovski pes, ovčarski pes, delovni pes, pes spremljevalec. Psi se razlikujejo tako po telesnih kot tudi po duševnih značilnostih. Obstajajo tudi pasemske značilnosti, ki pa niso vedno prisotne pri vsakem psu, četudi je čistokrven. Za zlate prinašalce je na primer značilno, da so zelo učljivi, saj bi z veseljem ustregli svojemu vodniku, in da niso trmasti. Temu lahko oporekam na podlagi lastnih izkušenj, saj imamo doma zlatega prinašalca z rodovnikom, ki je sicer zelo učljiv, še bolj pa je trmast. Za terapijo je bolj kot pasma psa pomemben njegov temperament.

Za terapijo je primeren pes, ki je vdan, prijazen, družaben in ima rad ljudi vseh starosti. Prenašati mora hrup in aktivnosti v prostoru, kjer se nahaja. Priporočljivo je, da je prijazen do drugih psov, nujno pa, da do njih ni agresiven. Pomembno je, da je pes ubogljiv in obvladljiv. Terapevtski psi se morajo hitro privaditi na novo okolico in nove ljudi, navajeni pa morajo biti tudi na potovanje z avtomobilom. Zelo je tudi pomembno, da imajo veliko toleranco stresa. Za terapijo niso primerni agresivni ali boječi psi, in psi, ki stalno lajajo. Vsak terapevtski pes ni primeren za delo v vsaki instituciji. Mlad, igriv pes se bo bolje počutil pri delu z energičnimi

mladostniki, medtem ko se bo bolj zrel in umirjen pes bolje počutil v družbi starostnikov. (Chandler 2012, str. 65)

V Društvu za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke ne prevladuje nobena pasma psov. V pisani družbi pasjih terapevtov so vsaj eden, ali več psov naslednjih pasem: čivava, samojed, bigl, nemški ovčar, labradorec, zlati prinašalec idr. Sem članica tega društva, zato vem, da je bolj kot pasma pomembna osebnost psa. Vsakega psa se testira z zelo stresnim in zahtevnim testom, s čimer se ugotovi, ali je primeren za izvajanje terapij.

3.6.2 MAČKE

Mačke so zelo ljubke domače živali. So igrive, rade se ljubkujejo in stiskajo z ljudmi. Njihova velika prednost pri terapijah je, da so zelo čiste. Kot hišni ljubljenci v primerjavi s psi zahtevajo manj časa in truda, saj jih ni treba voziti na sprehode. Niso odvisne od človeka, česar za pse ne moremo reči. Zaradi svoje nežnosti so idealna družba za ljudi, ki si želijo nežnejših interakcij.

Za terapijo so primerne mirne in prijazne mačke, ki imajo visoko toleranco za stres. Mačka se mora počutiti sproščeno pri srečevanju novih, neznanih ljudi. Ni nujno, da pozna kakršne koli ukaze, mora pa biti pripravljena tiho sedeti ali ležati v naročju pacienta, medtem ko jo ta boža. (Chandler 2012, str. 67)

3.6.3 KONJI

Konji so v človekom življenju prisotni že od nekdaj. Včasih so služili kot prevozno sredstvo, na njih so se vojaki bojevali v vojnah. Konji imajo tudi neverjeten spomin – zadostoval naj bi jim le en sprehod po poti in zapomnili si jo bodo za vse življenje.

Tudi konje se mnogokrat uporablja v terapevtske namene, v obliki terapevtskega jahanja ali hipoterapije.

Terapija in aktivnosti s pomočjo konja pozitivno vplivajo na različna področja človekovega delovanja. M. Demšar jih je strnila v štiri sklope: pedagoško kognitivni, socialni, psihični in telesni. Med drugim konji izboljšujejo motivacijo, krepijo spomin, pozornost in koncentracijo,

gradijo disciplino, izboljšajo samozavedanje, povečajo zmožnost čustvovanja ter izboljšajo ravnotežje in gibljivost sklepov. (Demšar 2010, str. 141–142)

Terapija je za konja velikokrat druga kariera. Po upokojitvi jih zaradi njihovega dobrega karakterja velikokrat vključijo še v terapije. Za terapijo primerni konji morajo biti mirni, dobro trenirani in prijazni. Terapevtski konj se ne sme hitro ustrašiti hrupa ali neznanega predmeta. (Chandler 2012, str. 71)

3.6.4 DELFINI

Obstaja mnogo teorij, zakaj so terapije s pomočjo delfinov tako uspešne. Po eni od teorij naj bi prisotnost delfina v človeku spodbujala pozitivno razmišljanje in pospeševala proces učenja. Druga teorija pravi, da se v možganih dogajajo spremembe zaradi zdravilnega učinka delfinov. Tudi inteligenca delfina naj bi bila ključnega pomena, saj zagotavlja edinstvene prednosti, ki jih druge živali ne zmorejo, nudijo pa tudi brezpogojno sprejemanje, česar ljudje nismo vedno sposobni. Obstajajo tudi zapisi o čustveni sprostitvi, ki jo ljudje doživijo ob plavanju z delfinom. Velik pomen ima tudi okolje, v katerem se delfini nahajajo – voda, ki že sama po sebi v človeku zbuja občutek sproščenosti in ugodja. Nekateri ob plavanju z delfini doživijo »peak experience« – vrhunsko izkušnjo, zaradi katere se jim spremeni življenje. (<http://www.dolphin-inspirations.com>)

Poleg navedenih vrst najdemo v literaturi, sicer bolj skope, zapise še o mnogih drugih vrstah, na primer o ptičih, ribah, morskih prašičkih, kokoših.

Majhne terapevtske živali se morajo pustiti dvigniti in božati, z izjemo rib. Tako kot večje terapevtske živali morajo biti tudi manjše bolj mirne in tolerantne na stres. Majhne terapevtske živali so velikokrat prisotne v šolskih razredih. (Chandler 2012, str. 71)

3.7 VEZ MED ČLOVEKOM IN ŽIVALJO

Živali in ljudje tvorimo vezi že od predzgodovinskih časov. Slike v jamah nakazujejo, da so se prve takšne vezi stkale med jamskim človekom in volkovi. Arheologi predvidevajo, da so bili ravno volkovi prva žival, ki jo je človek udomačil. Volkovi oziroma psi so bili pomemben člen pri lovu in prenašanju tovora. Obstajajo pa tudi zapisi, da so že antični Grki uporabljali

hipoterapijo. S pomočjo hipoterapije naj bi rehabilitirali poškodovane vojake. Egipčani so zelo cenili mačke, ki so jih razvajali, častili, jedle so lahko iz istih krožnikov kot njihovi lastniki, nosile so celo drag nakit. Ker so verjeli, da so nesmrtni, so po njihovi smrti poskrbeli tudi za njihovo truplo. (Urichuk in Anderson 2003, str. 14–15)

Lock je 1699 zapisal, da naj bi vsak otrok imel psa, veverico, ptiča ali katero drugo žival, saj bi s pomočjo odnosa z živaljo lažje razvil občutke nežnosti in odgovornosti. (Schmid 2011, str. 10)

Fine v knjigi *Handbook on animal assisted therapy* (2010, str. 169) omenja, kako je sam spoznal in prepoznal neverjetno moč in posledice te vezi. Opisuje, kako je majhna podgana Sasha, njegova prva terapevtska žival, vplivala na fanta z ADHD-jem. Fant je na skupinsko terapijo vedno prišel prej in si tako zagotovil Sashino polno pozornost. Fine zapiše, da se je desetletni fant popolnoma umiril, sedel čisto pri miru in govoril tiho, medtem ko se je Sasha sprehajala po njegovih nogah. Čeprav je bilo to zanj težko, se je potrudil, da Sashe ne bi prestrašil. Fine nadaljuje, da je takrat začel ceniti vpliv integracije živali v terapijo.

Eddy, Hart in Boltz, Mader, Hart in Bergin v M. Marinšek in Tušak (2007, str. 81) pa opozarjajo na močno socialno vez, ki jo imajo psi pomočniki za invalide. Zaradi psa ljudje tako prizadete osebe ne ignorirajo in se do nje ne vedejo nerodno, saj pes normalizira socialno okolje.

Vez med človekom in živaljo je raziskovala tudi V. Voith (v Marinšek in Tušak 2007, str. 81). Z analiziranjem izpolnjenih anketnih vprašalnikov lastnikov psov in mačk je ugotovila, da ljudje zapravijo ogromne količine denarja za hrano in zdravstveno varstvo njihovih ljubljencev. Ljudje svojim ljubljencem tudi dovolijo, da spijo v istih prostorih kot oni sami in da podnevi bivajo v dnevni sobi in kuhinji. Za praznike in rojstne dneve dobijo darilo, prisotni pa so tudi na družinskih fotografijah. Ljudje živali objemajo, se z njimi pogovarjajo in za njimi žalujejo, ko umrejo.

Tannenbaum (v Chandler 2012, str. 6) opozarja, da mora človeško-živalska vez (human-animal bond) vključevati naslednje karakteristike:

- trajati mora neprekinjeno, ne le občasno ali celo naključno,

- korist mora prinašati tako človeku kot tudi živali, vez pa mora biti osrednji vidik v življenju obeh,
- vez mora biti prostovoljna in obojestranska,
- tako žival kot tudi človek morata imeti drug od drugega korist.

C. Chandler (2012, str. 6) zapiše, da po Tannenbaumovih kriterijih o prisotnosti človeško-živalske vezi pri pacientih in terapevtskih živalih ne moremo govoriti. Nadaljuje, da lastniki živali s svojo živaljo tvorijo dolgotrajno vez, medtem ko vez, ki nastane pri terapiji med pacientom in terapevtsko živaljo, deluje bolj na zaupanju in pripadnosti. Nadaljuje še, da je za samo terapijo ključna vez, ki obstaja med terapevtsko živaljo in njenim vodnikom. Ravno zaradi te vezi naj bi bila terapija mogoča in uspešna.

Vezi, ki nastajata med terapevtsko živaljo in njenim vodnikom ter terapevtsko živaljo in pacientom, vključujeta podobne biološke procese, razlika je le v moči vezi. (Prav tam, str. 7.)

3.8 ŽIVALI V UČILNICAH

Delta society (v Chandler 2001) oblikuje cilje, ki so lahko v učilnici doseženi bodisi s terapijo bodisi z aktivnostmi ob pomoči živali. Ti cilji so:

- pridobivanje znanja o živalih,
- učenje humane skrbi za živali,
- razvoj motoričnih in psiholoških veščin skozi interakcije z živalmi,
- trening živali,
- treniranje discipline,
- vključevanje prijaznega in sočutnega odnosa,
- učenje o okolju,
- treniranje zvestobe in odgovornosti,
- doživljanje vezi med človekom in živaljo,
- učenje odgovornega lastništva nad živaljo,
- učenje aktivnosti in terapije s pomočjo živali.

Emocionalni stik, ki ga človek sprva naveže z živaljo, se lahko prenese na bolj empatične odnose med sošolci. (Chandler 2001)

Prisotnost živali v razredu tudi poveča motivacijo učencev za delo, pri reševanju nalog pa učenci naredijo manj napak. (Chandler 2012, str. 291)

Rud in Beck (v Chandler 2012, str. 290) sta opravila deskriptivno študijo o prisotnosti živali v učilnicah. V svojo raziskavo sta vključila učitelje in učiteljice iz podeželskega, predmestnega in mestnega okolja. V obdobju treh let sta vprašalnike poslala 2.149 učiteljem v 115 šolah. 431 učiteljev je anketni vprašalnik vrnilo. Rezultati so pokazali, da ima 26,1 % teh učiteljev v učilnicah živali. Večinoma so ti učitelji učili na podeželju ali v predmestnih šolah. V razredih so imeli naslednje živali: ribe (27,5 %), sesalce – morske prašičke, podgane, hrčke, zajčke (26,3 %), nevretenčarje – deževnike, rakovice, kače (10,8 %) in ptice (1,6 %). Skoraj polovica učiteljev (46 %), ki v razredu niso imeli živali, pa so svojim učencem dovolili, da so v šolo prinesli živalskega obiskovalca. Namen tega druženja je bil: uživanje (37,4 %), učenje s tipom (22,8 %) in dobro počutje (22,1 %).

Iz več kot petdesetih ameriških šol so poročali o upadanju agresivnega vedenja po vključitvi v program Healing Species. Ta program se na isti šoli izvaja 11 tednov. V programu psi, ki so bili zavrženi in poslani v zavetišča, kjer so potem našli nov dom, s svojimi vodniki, izšolanimi posamezniki, po 40 minut vsak teden otrokom približajo teme, ki so trenutno najbolj problematične na tisti šoli, v tistem okolju. Psi tako med drugim otroke z bogatimi aktivnostmi učijo pravilnega reševanja konfliktov in spoštovanja čustev drugih ljudi. Razumeti in premagovati jim pomagajo tudi teme, kot so zlorabe, zanemarjanja in žalost. Otroke pri tem učijo odgovornega in spoštljivega vedenja. Rezultati pri učencih, ki so se udeležili tega programa, so neverjetni: kar za 55 % se je znižalo število učence, ki so bili suspendirani zaradi nasilnega vedenja, splošna agresija se je znižala za 62 %, sprejemanje odločitev s pomočjo empatije se je povečalo za 42 %. Učitelji so poročali, da se je nasilno obnašanje zmanjšalo za 66 %, učenci pa so dosegali tudi boljše rezultate na preverjanjih. (www.healingspecies.org; www.dogsofcharacter.com)

Novega projekta se je s svojo zlato prinašalko lotila tudi kolegica M. Trampuš iz društva Tačke pomagačke. V začetku letošnjega šolskega leta je začela z izvajanjem inovacijskega projekta

Terapevtski pes v šoli. Projekt je potrdil Zavod Republike Slovenije za šolstvo, idejo pa je dobila pri nemških kolegih, ki že vrsto let izvajajo projekt Schulhund. Projekt poteka na Srednji vzgojiteljski šoli in gimnaziji Ljubljana. Psička Šapa je pri pouku prisotna dvakrat tedensko, medtem ko njena vodnica Mojca dijakom predava matematiko, ona mirno spi za katedrom. Med odmorom je Šapa dostopna vsem dijakom te srednje šole, tudi tistim, ki niso učenci njene vodnice. Na šoli visi plakat Terapevtski pes v šoli, na katerem piše, kdo je Šapa, kaj v šoli počne, kako naj se dijaki vedejo v njeni bližini ter kdaj je na voljo vsem dijakom. Med odmorom se tako družijo z vsemi dijakom, ki se želijo družiti z njo. Dijaki programa predšolske vzgoje so Šapo in njeno vodnico že večkrat povabili k sodelovanju. Med drugim sta bili prisotni na jesenskem rajanju, ki ga dijaki in mentorji vzgojiteljske šole pripravijo za otroke. Z dijakom sta nekajkrat celo obiskali vrtec, kjer sta otroke učili pravih stika s psom, nege psa idr. Cilji inovacijskega projekta so:

- »opazovati vpliv terapevtskega psa na posameznika in klimo v razredu – sproščenost, umirjenost, pripravljenost za sodelovanje,
- dijake programa predšolska vzgoja spodbujati k inovativnim načinom dela z otroki,
- opozarjati dijake na pomen zaupanja in strpnosti v odnosu človek-človek in človek-žival in na pomen prostovoljnega dela,
- ponujati dijakom individualna srečanja s terapevtskim psom.« (Društvo Tačke pomagačke 2013)

Uspešnost projekta bo šola vrednotila na koncu šolskega leta, dosedanji odzivi so neverjetno pozitivni. Vodnica pravi, da Šapa v razredu pripomore k bolj sproščnemu vzdušju, dijake opogumlja in spodbuja.

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

V raziskavi sem se osredotočila na dečka, ki ima v odločbi zapisane primanjkljaje na posameznih področjih učenja.

Deček obiskuje redno osnovno šolo, zaradi svojih težav pa je trikrat tedensko obravnavan pri specialni pedagoginji, ki mu pomaga pri učenju treh predmetov: pri slovenščini, matematiki in angleščini. S svojim psom sem dečka obiskovala enkrat tedensko. Prisotna sva bila pri uri matematike ali angleščine.

Ugotoviti sem želela, če bo prisotnost psa vplivala na dečkovo sicer slabo koncentracijo in posledično na njegov šolski uspeh. To sem ugotavljala z vnaprej opredeljenim protokolom. Svoje ugotovitve sem podprla še s tremi intervjuji: z učiteljico, specialno pedagoginjo in dečkovo mamo.

4.2 RAZISKOVALNI CILJI

S svojim raziskovanjem sem želela ugotoviti:

- vpliv terapije s pomočjo psa na dečkovo koncentracijo (ali bo deček zaradi prisotnosti psa pozoren dalj časa in ali mu bodo aktivnosti s psom pomagale pri priklicu snovi),
- vpliv terapije s pomočjo psa na pomnjenje snovi in sprejemanje informacij (ali si bo deček zaradi prisotnosti psa snov lažje in hitreje zapomnil),
- vpliv terapije s pomočjo psa na učni uspeh dečka,
- vpliv terapije s pomočjo psa na dečkovo samopodobo,
- dečkov odnos do psa,
- dečkov odnos do vodnice psa,
- interes dečka do specialno pedagoških obravnav, ko je na njih prisoten tudi pes in kadar ga ni.

4.3 RAZISKOVALNA METODA

Raziskava je bila narejena z uporabo deskriptivne in kavzalno-eksperimentalne metode, podatki so bili zbrani s kvalitativnimi postopki.

Mesec (1998, str. 26) kvalitativno raziskavo opredeli kot raziskavo, »pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili.«

Sagadin eksperimentalno raziskovanje opredeli kot »raziskovanje vzročno-posledičnih odnosov med vzgojno-izobraževalno dejavnostjo in njenim učinkovanjem. Pogoji, da moremo govoriti o eksperimentu, je, da raziskovalec zares eksperimentira, da namerno vnaša eksperimentalni faktor v raziskovalno situacijo« (Sagadin 1999, str. 10).

Moj eksperimentalni faktor v raziskovanju je bil vpliv prisotnosti psa pri dodatni strokovni pomoči učenca z odločbo, na podlagi katere je usmerjen v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Deček je opredeljen kot učenec s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Pri enem dečku sem namreč v istem okolju, pri istih predmetih, z enako ocenjevalno lestvico ocenjevala, ali prisotnost psa vpliva na šolsko delo učenca.

Osnovni raziskovalni pristop je bila študija primera, pri kateri »raziščemo in predstavimo posamezen primer: osebo (neko njeno dejavnost, njene posebne potrebe, življenjsko situacijo, življenjsko zgodovino itn.)« (Sagadin 2004, str. 89).

Odločila sem se za etnografski tip študije primera, za katerega Fraenkel in Wallen pravita, da je »poudarek na dokumentiranju, opisu ali 'portretiranju' vsakodnevnih izkušenj in doživetij posameznikov, s tem da te posameznike in relevantne druge posameznike opazujemo in intervjujemo« (Fraenkel in Wallen v Sagadin 2004, str. 92). Sagadin še doda, da lahko podatki vključujejo tudi avdio in video posnetke aktivnosti, opise dejavnosti, primerke izdelkov učenca. (Prav tam, str. 92.)

4.4 OPIS VZORCA

Pri raziskavi sem sodelovala s specialno pedagoginjo in predsednico društva Tačke pomagačke. Članica tega društva za terapijo s pomočjo psov sem s svojim zlatim prinašalcem tudi jaz. Terapije je načrtovala specialna pedagoginja, izvajala pa sva jih z mojim psom Gajem ob prisotnosti specialne pedagoginje.

Pri izbiri vzorca sem zaupala presoji specialne pedagoginje. Za dečka se je odločila, ker je vedela, da ima rad pse, in je menila, da bi se lahko napredek pri njem najbolj pokazal.

Podatke sem zbirala med izvajanjem učne pomoči. Oblikovala sem opazovalno lestvico, s katero sem lahko beležila dogajanje med urami učne pomoči. Z opazovalno lestvico sem opazovala: dečkovo koncentracijo, priklic snovi in pomnjenje nove snovi, odnos do mene, vodnice psa, do psa in odnos do ur dodatne strokovne pomoči. Enako opazovalno lestvico je izpolnjevala tudi specialna pedagoginja takrat, ko naju z Gajem ni bilo zraven. Tako sem lahko primerjala dečkovo koncentracijo, priklic snovi in interes za ure dodatne strokovne pomoči, ko je pes prisoten na uri učne pomoči ter ko ga ni zraven.

Svoje opazovanje sem podkrepila z intervjujem. Intervjuvala sem dečkovo razredničarko in specialno pedagoginjo, ki je z dečkom izvajala ure dodatne strokovne pomoči. Kratek intervju sem opravila tudi z mamo dečka, ki je bil vključen v terapijo. Intervjuji so mi omogočili, da se je moje opažanje potrdilo tudi z mnenjem intervjuvancev, odgovorili pa so mi tudi na vprašanja, ki jih z opazovanjem nisem mogla raziskati – glede dečkovega učnega uspeha, njegove socialne vključenosti v razred.

4.5 OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV

Terapija s pomočjo psa me zanima že od maja 2009, ko sem se na nekem seminarju seznanila z delom društev, kot je društvo Tačke pomagačke. Z namenom izvajanja terapij sem v septembru 2009 kupila psička, zatega prinašalca, in ga že takoj ob prihodu domov vključila v šolanje. Izobraževanja za terapevtski par sva se udeležila januarja 2011, ko sem tudi spoznala specialno pedagoginjo, s katero sem kasneje začela sodelovati. Že na

izobraževanju sem omenila, da me terapija s pomočjo psa zanima in da bi rada raziskala to temo za diplomsko nalogo.

V septembru 2012 sva se s specialno pedagoginjo sestali z namenom, da bi se dogovorili o mojem raziskovanju vpliva terapije s pomočjo psa na učenca s posebnimi potrebami. Glede na moj čas in pripravljenost sva se odločili za dečka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Oktobra 2012 sva z Gajem začela dečka obiskovati enkrat tedensko med specialno pedagoško obravnavo.

Od staršev dečka sem pridobila soglasje za zbiranje njegovih izdelkov in fotografiranje dečka med terapijo. Starši so mi tudi priskrbeli dečkovo odločbo.

Za intervju sem se dogovorila z dečkovo razredničarko, specialno pedagoginjo in mamo.

Terapija je potekala eno šolsko uro, torej petinštirideset minut. Ponavadi smo specialna pedagoginja in midva z Gajem dečka počakali pred šolo. Deček je moral na specialno pedagoško obravnavo priti na šoli s prilagojenim programom, ki je od njegove osnovne šole oddaljena približno tri minute. Po pozdravu je sledilo čiščenje Gajevih tačk in kožuha. To sem dečka naučila že pri prvi uri terapije, zato je Gaja vedno očistil sam. Vstopili smo v šolo in odšli do razreda. Dečku je veliko pomenilo, če je lahko Gaja peljal do razreda.

Pripravo ure mi je poslala specialna pedagoginja vedno en dan pred obravnavo po elektronski pošti. Priprave so bile različne, prilagojene predmetu, snovi in metodam dela.

4.6 OPIS MERSKIH INSTRUMENTOV

Raziskovala sem s pomočjo opazovanja in intervjujev. Sarantakos pri opazovanju predpostavlja, da je temeljni raziskovalni instrument opazovalec, ki zbira podatke predvsem z vidom. (Sarantakos v Vogrinc 2008, str. 81)

Vogrinc loči več vrst opazovanja: neznanstveno/znanstveno, tajno/javno, opazovanje brez udeležbe / opazovanje z udeležbo, strukturirano/nestrukturirano, aktivno/pasivno idr. (Vogrinc 2008, str. 83).

Odločila sem se, da bom opazovala znanstveno, saj je bilo opazovanje načrtovano, sistematično, strukturirano in povezano s ciljem. Opazovanje je bilo tudi javno, saj je bil deček z namenom opazovanja seznanjen, in aktivno, saj sem bila raziskavi predana osebno in ideološko. (Prav tam, str. 84–87.)

Svoje opazovanje sem želela podpreti z intervjujem, za katerega Sagadin pravi, da je tehnika zbiranja podatkov s pogovorno komunikacijo. V komunikacijo sta vključeni dve osebi: spraševalec, ki sprašuje, postavlja vprašanja, na katera druga oseba – vpraševanec odgovarja. (Sagadin 1995, str. 101)

Uporabila sem nestandardiziran intervju, za katerega je značilno, da je »usmerjen v proučevanje stvarnih, vsakdanjih, praktičnih, življenjskih problemov ljudi in raziskovanje doživljanja ljudi, ki so vključeni v proučevan problemski položaj« (Vogrinc, 2008, str. 106).

4.7 POSTOPEK OBDELAVE PODATKOV

Podatke, ki sem jih dobila med opazovanjem, sem med terapijo zapisovala v vnaprej pripravljeno opazovalno lestvico. Po končanih terapijah sem jih predstavila s pomočjo grafov, na katerih so podatki lepo vidni.

Na intervjuvanje sem se pripravila. Enote za intervjuja sem izbrala namensko. Kožuh za namensko izbran vzorec pravi, da »pri tem izboru strokovnjak, ki pozna raziskovane pojave in raziskovano osnovno množico, izbere tiste enote v vzorec, za katere sodi, do bodo omogočili kar najboljše posplošitve na osnovno množico« (2008, str. 134).

Odločila sem se za polstrukturiran intervju, ki je bil sestavljen iz štirih vprašanj. Vprašanja so bila za obe sogovornici enaka. Za polstrukturiran ali delno strukturiran intervju Mesec (1998, str. 80) navaja, da pri njem »ne uporabljamo do potankosti vprašalnika, ampak zgolj vodilo ali predlogo za intervju, to je seznam okvirnih tem, ne podrobnih vprašanj. Spraševalec naj bi se kolikor mogoče umaknil v ozadje in pustil spraševancu, da prosto pripoveduje, ne da bi ga motil z vprašanji.«

Med intervjujema sem sogovornicama puščala odprto pot, da sta mi tudi sami povedali kakšno zanimivost. Predvsem sem želela izvedeti, kako sta onidve videli odzive dečka na terapijo s pomočjo psa.

Odgovore na vprašanja sem kodirala, klasificirala in kvalitativno analizirala. Postopek po Mesecu (1998) obsega 6 korakov. Najprej sem uredila gradivo, tj. opravila transkripcijo intervjujev in odgovorov. Zapise sem členila na pomembne informacije. Nato sem določila kodirne enote in sorodne kode, ki so se nanašale na podobne pojave. Združila sem jih v kategorije na podlagi zastavljenih ciljev in namenov raziskave. Nazadnje sem opravila interpretacijo kategorij in oblikovala poskusno teorijo.

Pri oblikovanju poskusne teorije sem se opirala tudi na metodo etnografskih zapisov. Kroflič (2011, str. 69) meni, da lahko z metodo etnografskih zapisov dokumentiramo posamezne otrokove socialne interakcije v spontanah situacijah.

4.8 OPIS RAZISKOVALNE ENOTE

Deček, pri katerem sem opazovala spremembe ob prisotnosti psa, je četrtošolec, star 11 let. Zaradi težav pri razumevanju snovi iz matematike, angleščine in slovenščine je trikrat tedensko z odločbo usmerjen k uram dodatne strokovne pomoči. V odločbi je zapisano, da ima deček primanjkljaje na posameznih področjih učenja in da se mu na podlagi tega prilagaja izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Dodatno strokovno pomoč izvaja specialna pedagoginja v svojem razredu na šoli s prilagojenim programom. Šola s prilagojenim programom je od osnovne šole, ki jo obiskuje deček, oddaljena nekaj metrov. Deček je hodil na ure dodatne strokovne pomoči pred začetkom terapije s pomočjo psa z odporom. Gaja je na urah dodatne strokovne pomoči sprejel zelo lepo in bil nad njim navdušen. Že prvo uro mu je narisal risbici, ki sva ju odnesla s seboj domov. Ko smo dečku v ure dodatne strokovne pomoči vključili psa, se je njegov odpor do ur dodatne strokovne pomoči zmanjšal. Teh ur se je začel veseliti in jih obiskovati z veseljem. Brez slabe volje in pritoževanja je reševal dvakrat toliko nalog kot takrat, ko Gaja ni bilo zraven.

4.9 OPIS TIPIČNIH POSTOPKOV PRI URI DODATNE STROKOVNE POMOČI OB PRISOTNOSTI GAJA

Ko sva se s specialno pedagoginjo dogovorili, da bova z Gajem začela redno prihajati k uram dodatne strokovne pomoči, sva izbrali tudi dan. Dogovorili sva se, da bova do konca šolskega leta prihajala enkrat tedensko, ob torkih ob 10.20. Vsak torek naju je pred šolo počakala specialna pedagoginja, h kateri je deček hodil na ure dodatne strokovne pomoči. Skupaj smo počakali dečka, da je prišel iz sosednje šole. Pred vstopom v šolo je imel deček nalogo, da očisti Gaja. S pripomočki, ki jih imamo vodniki terapevtskega psa pri terapiji vedno pri sebi, je nato očistil Gajeve tačke. Kako se kuža očisti, da gre čist v stavbo, sem mu pokazala že prvič, ko smo se videli, tako da je to znal narediti. Ko je bil Gaj čist, smo stopili v šolo, kjer se je deček preobul v copate. Do razreda, ki je v prvem nadstropju, je nato Gaja peljal deček. Povodec sem istočasno držala tudi sama. Skupaj s specialno pedagoginjo smo odšli do njenega razreda. V razredu sem dečka in specialno pedagoginjo vedno vprašala, če Gaja lahko odpnem. Zgodilo pa se je tudi, da me je deček prehitel in Gaja odpel kar sam. Gaj se je nato malo razgledal po razredu, deček pa je poslušal navodila specialne pedagoginje za delo pri tisti uri. Specialna pedagoginja mu je vedno vnaprej povedala, kaj bosta počela in kako bo vključen Gaj. Med učenjem je deček Gaja večkrat nagradil s priboljškom. Ker je pomembno, kako psu dajemo priboljšek, sem mu tudi to pokazala že prvo uro. Po končani uri sva z Gajem dečka pospremila do njegove šole, kjer smo se poslovili.

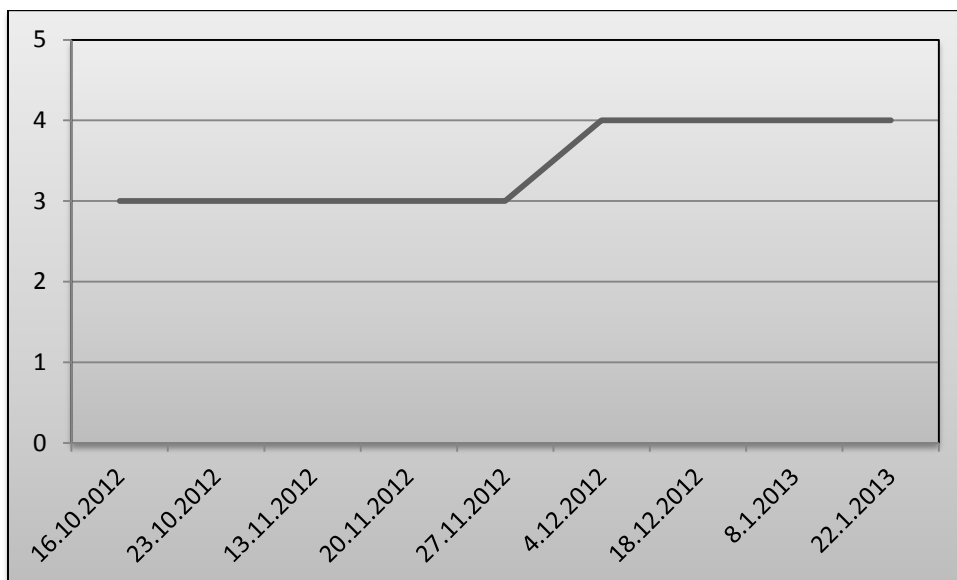
4.10 OPIS URE DODATNE STROKOVNE POMOČI – VLOGA STROKOVNEGA DELAVCA, VODNIKA IN PSA

Specialna pedagoginja je na urah dodatne strokovne pomoči dečku pomagala, da bi lažje razumel učno snov. V svojo razlago je, kolikor je bilo to mogoče, vključevala Gaja. Moja naloga, tj. naloga vodnice psa, je bila, da sem usmerjala svojega psa. Če je deček želel, da mu nekdo »najde« matematične naloge, ki jih je seveda skrnil sam, sva jih poiskala. Ko se je s pomočjo Gajevega telesa učil geometrijskih likov, je Gaj ležal na tleh. Ob reševanju delovnih listov je ležal ali sedel zraven njega in vedno pogledal, ko mu je deček s stavkom »Poglej, Gaj!« pokazal rešitve na delovnem listu. Zgodilo pa se je tudi, da je Gaj ob dečku zaspal, ko je

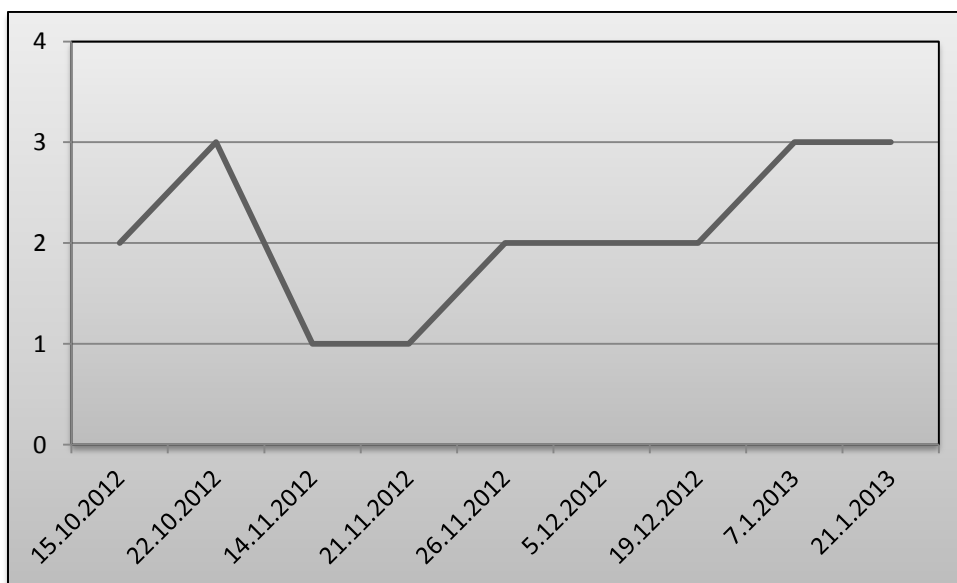
le-ta reševal test iz angleščine. Veliko stvari je deček z Gajem želel izvajati tudi sam, ga skriti pod mizo, mu reči, naj gre na mizo idr. V teh primerih me je deček poslušal, ko sem mu povedala in pokazala, kako naj Gaju da povelje za določeno nalogo.

5 INTERPRETACIJA REZULTATOV

5.1 Koncentracija

Graf 1 Dečkova koncentracija na urah dodatne strokovne pomoči ob psu

Graf 2 Dečkova koncentracija na urah dodatne strokovne pomoči brez prisotnosti psa

LEGENDA:

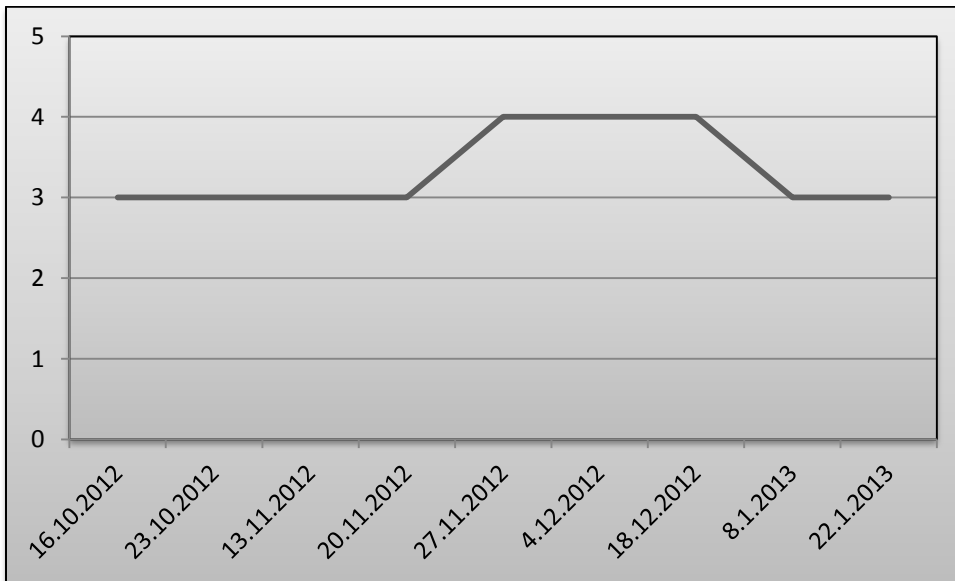
1. Dečka je med reševanjem nalog potrebno ves čas opozarjati in opominjati.
2. Deček potrebuje veliko spodbude in opozarjanja (več kot trikrat ga je potrebno opozoriti med reševanjem ene naloge).
3. Med reševanjem je samostojen, potrebno je le še kakšno navodilo.
4. Samostojno rešuje naloge, spodbude in dodatna navodila niso potrebna.

Na grafu 1 je vidno, da je med Gajevim obiskom dečkova koncentracija vedno visoka (3 ali 4). To pomeni, da deček naloge rešuje samostojno, včasih brez dodatnih navodil in spodbud, spet drugič potrebuje zgolj kakšno dodatno navodilo. V programu Modri pes (Blue dog) so med svojimi ugotovitvami o vplivu psa v učilnici na učence zapisali tudi, da psi s svojo prisotnostjo motivirajo učence k učenju (www.thebluedog.org). Enako ugotavlja tudi C. Chandler (2012, str. 291), da prisotnost živali v razredu poveča motivacijo učencev za delo, učenci pa med reševanjem naredijo tudi manj napak. Večjo zbranost dečka je opazila tudi specialna pedagoginja: »Vidim pa, da ima deček veliko boljšo koncentracijo pri urah dodatne strokovne pomoči, kadar je prisoten pes. Kdaj nama uspe narediti veliko več kot sicer. Hitrost reševanja nalog je ob prisotnosti psa neverjetna.«¹ Na grafu 2 lahko vidimo, da dečkova stopnja koncentracije narašča tudi takrat, ko psa ni zraven. Na zadnjih dveh srečanjih je bil deček pri reševanju nalog samostojnejši kot sicer. Močan vpliv psa na dečka je opazila tudi dečkova mama: »Tudi ko mu ob ponedeljkih omenim, da je naslednji dan torek, dan, ko pride Gaj, mu je domačo nalogo kar naenkrat lažje narediti. Kuža v razredu mu je spodbuda.«² Mislim, da je večja zbranost dečka tudi, ko psa ni zraven, posledica terapije s pomočjo psa.

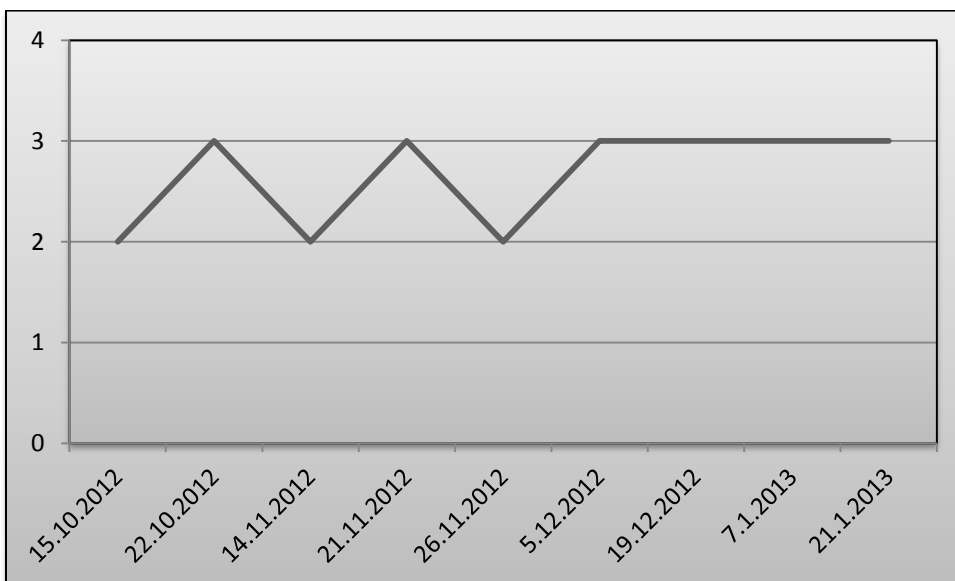
¹ Glej intervju s specialno pedagoginjo.

² Glej intervju z mamo.

5.2 Priklic in pomnjenje snovi

Graf 3 Dečkova zmožnost priklica starih informacij in pomnjenje novih ob prisotnosti psa

Graf 4 Dečkova zmožnost priklica starih informacij in pomnjenje novih brez prisotnosti psa

LEGENDA:

1. V spomin ne prikliče razlage, ne zapomni si sveže razlage.
2. Ob pomoči specialne pedagoginja v spomin prikliče prejšnjo snov, vendar ima velike težave.

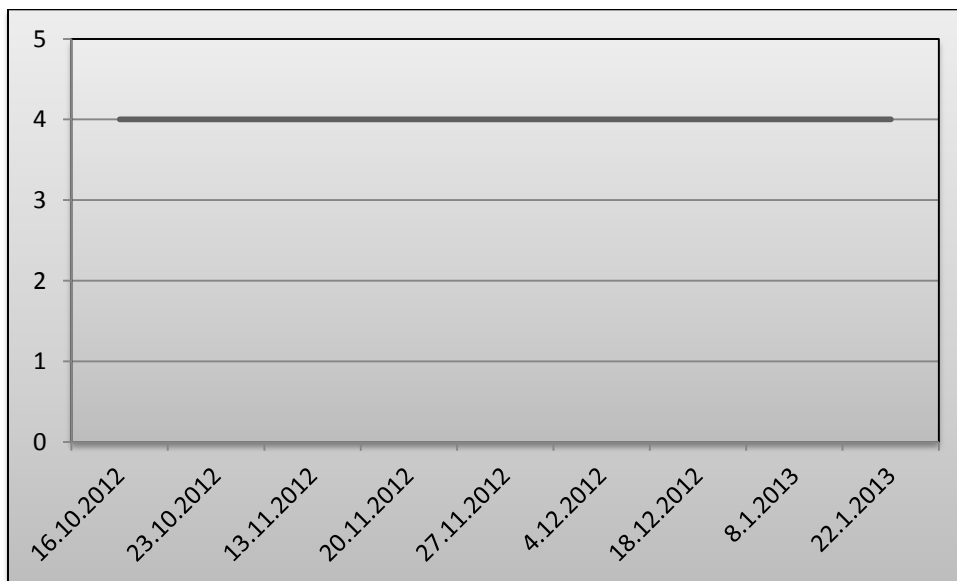
3. Specialna pedagoginja ga le spomni na aktivnost, ki smo jo počeli ob učenju snovi, in deček se že spomni, za katero snov gre. Novo snov osvoji hitro, vendar potrebuje več kot le eno razlago.
4. Deček si brez pomoči v spomin priključuje prejšnjo snov, tudi novo snov si hitro zapomni.

Na grafu 2 lahko vidimo, da deček med Gajevim obiskom nikoli nima večjih težav pri priklicu ali pomnjenju. Snov brez večjih problemov prikliče v spomin, včasih potrebuje le dodatno opozorilo. Stanje je popolnoma drugačno, ko Gaja ni pri uri dodatne strokovne pomoči. Na grafu 4 lahko vidimo, da deček ni nikoli dosegel 4. stopnje, priklica snovi, brez pomoči. C. Chandler (2001) navaja, da učenci zaradi želje po interakciji s psom nalogo opravijo bolj zbrano in hitreje kot sicer. Pes je torej dečku motivacija. Mama je v intervjuju omenila, da deček na terapijo s pomočjo psa gleda kot na učenje psa: »Povedal mi je, da Gaj njemu pri urah niti ne pomaga veliko, da je bolj on njegov učitelj. Vsako uro ga nauči kaj novega, enkrat geometrijo, drugič poštevanko. Gaj je po njegovih besedah kar dober učenec.«³ Mislim, da se deček bolj potrudi tudi zato, ker misli, da je od njegove razlage in dela odvisno, koliko bo znal Gaj. Vedno ko specialna pedagoginja dečku kaj razloži, opiše, deček vse takoj ponovi Gaju. Med našimi srečanji se je zgodilo tudi, da je deček Gaju povedal, da si je med samim spraševanjem pomagal z razlago specialne pedagoginje iz ure dodatne strokovne pomoči, ko je bil prisoten tudi Gaj. »Med spraševanjem sem se spomnil, da je pravokotnica tista črta, ki je ti ne maraš, ker gre skozi tebe. Tako sem vedel, kako naj jo narišem.«⁴ Na grafu 4 tudi zasledimo, kako se dečkova sposobnost samostojnega priklica informacij poveča tudi takrat, ko Gaja ni zraven. Na zadnjih štirih srečanjih je novo snov usvojil kar hitro, na staro snov pa se je spomnil, če ga je specialna pedagoginja opomnila, katero aktivnost smo delali ob usvajanju te snovi. Zopet lahko sklepamo, da na to lahko vplivajo terapije s pomočjo psa.

³ Glej intervju z mamo.

⁴ Glej etnografski zapis št. 5.

5.3 Odnos do psa

Graf 5 Dečkov odnos do psa

LEGENDA:

1. Deček se Gaja izogiba, ga ne gleda, se z njim ne pogovarja.
2. Deček Gaja pogleda, ga ne boža. Ne nameni mu veliko pozornosti.
3. Dečka Gaj zelo zanima, boža ga, se z njim pogovarja. Šolskih stvari mu ne razlaga.
4. Deček Gaju razlaga snov, mu pokaže svoj delovni list.
5. Deček se zavzeto ukvarja z Gajem, mu namenja vso pozornost, na šolsko delo se ne more osredotočiti.

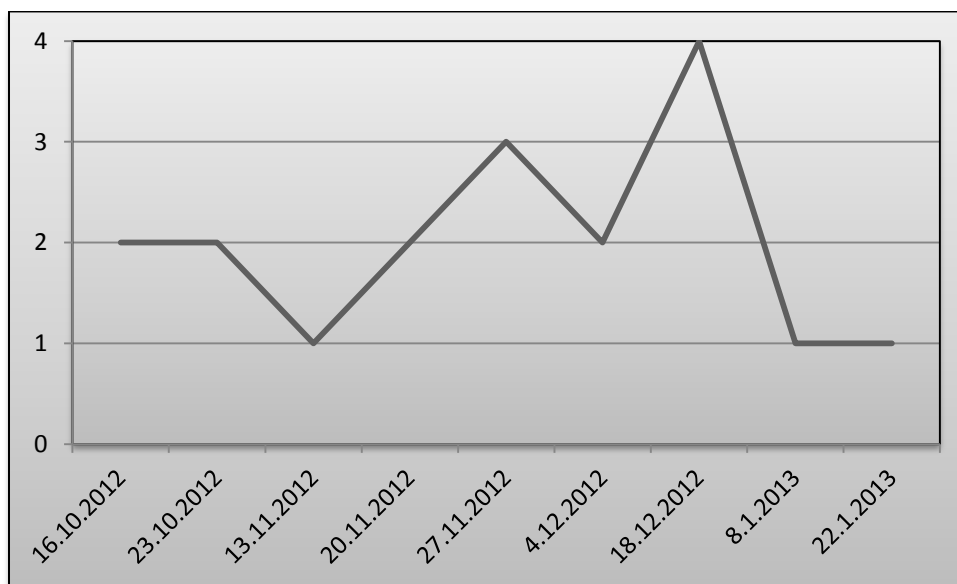
Deček je bil ob Gaju vedno pripravljen na delo, nikoli mu ni namenjal toliko pozornosti, da bi ga to motilo pri šolskem delu. Deček je Gaju z veseljem tudi povedal novico o kakšni dobri oceni.⁵ O Gaju pa deček ne govori veliko v razredu, svoji razredničarki. Ne omenja ga tudi na urah dodatne strokovne pomoči, ko ga ni zraven. V intervjujih sta mi razredničarka in specialna pedagoginja povedali svoje mnenje, da obiski psa dečku zelo veliko pomenijo: »Vendar pa vedno, ko imam prižgano interaktivno tablo, po koncu najine ure brez besed in vprašanj čez celo tablo napiše Gaj, zraven pa nariše še kakšno kost ali pa tačko. In s tem, ko to vidim, vem, da mu Gajevi obiski nekaj pomenijo.«⁶ Gaja deček velikokrat omenja tudi

⁵ Glej etnografski zapis št. 5.

⁶ Glej intervju s specialno pedagoginjo.

doma: »Deček kuža doma veliko omenja, o njem pripoveduje, razlaga. Starši so mi povedali, da je doma ekstra poudaril, da ob torkih ne sme zamuditi ure dodatne strokovne pomoči, saj takrat k uri pride tudi Gaj.«⁷ Mama mi je v intervjuju sicer povedala, da deček Gaja, tako kot tudi ostale šolske stvari, doma ne omenja veliko. »Pove pa, kadar kuža zamudi kakšno uro, razloži tudi, zakaj ga ni. Če se ne motim, enkrat Gaja ni bilo, ker se je šel cepit, in takrat ga je zanimalo, kako je s cepljenji pri kužkih. Razložila sem mu, da ni to nič takega, da mora kuža tako kot otroci po cepljenju malo počivati. Če ga sama vprašam, kaj je delal s kužkom v šoli, mi pove.«⁸ Deček ima do psa pozitiven odnos, ga spoštuje, menim, da ga ima za prijatelja. To verjetno lahko pripišemo velikemu interesu dečka do živali nasploh. »Že tako ima rad živali, tudi doma si je želel psa. No, sedaj ga je pa dobil v razredu, kar je super.«⁹ Tedeschi, Fine in Helgeson (v Fine 2012, str. 433) zapišejo, da se je posameznikova želja po sodelovanju s terapevtsko živaljo izkazala kot pomemben pozitiven faktor. Osebe, ki so se same želele vključiti v terapijo s pomočjo psa, so od terapije pridobile več pozitivnih rezultatov, z živaljo pa so zgradile bolj zdrav odnos kot osebe, ki si vključenosti v terapijo niso tako močno želele.

5.4 Odnos do vodnice

Graf 6 Odnos do vodnice

⁷ Glej intervju z razredničarko.

⁸ Glej intervju z mamo.

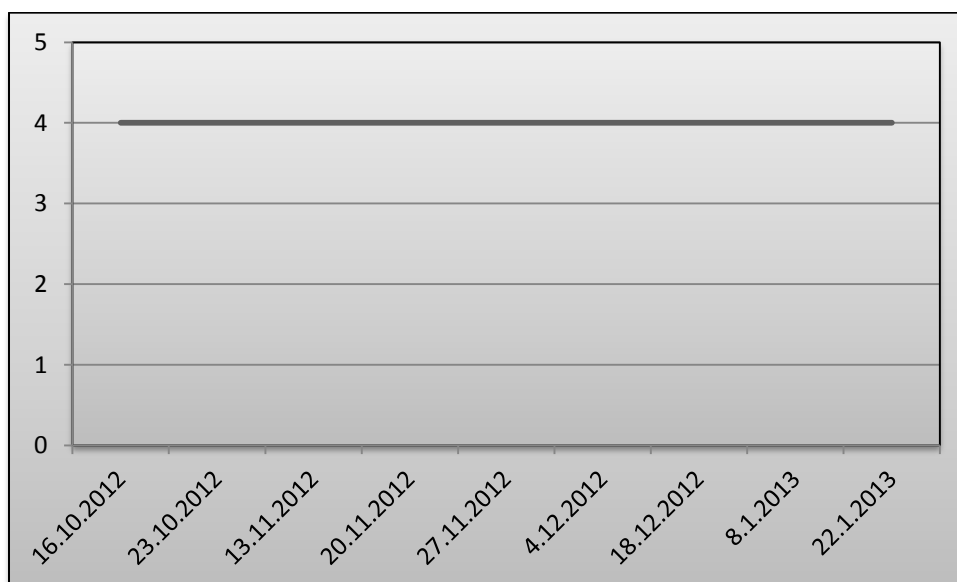
⁹ Glej intervju z mamo.

LEGENDA:

1. Meni deček ne namenja veliko pozornosti. Tudi ob opozorilu specialne pedagoginje, naj me kaj vpraša, tega ne naredi.
2. Meni deček ne namenja veliko pozornosti. Če ga zanima kaj v zvezi z Gajem, vpraša specialno pedagoginjo, name naslovi vprašanje šele po opozorilu.
3. Deček sam od sebe vprašanja, povezana z Gajem, naslavlja name. Druge pozornosti mi ne posveča.
4. Deček mi postavlja tudi vprašanja, ki niso povezana z Gajem.

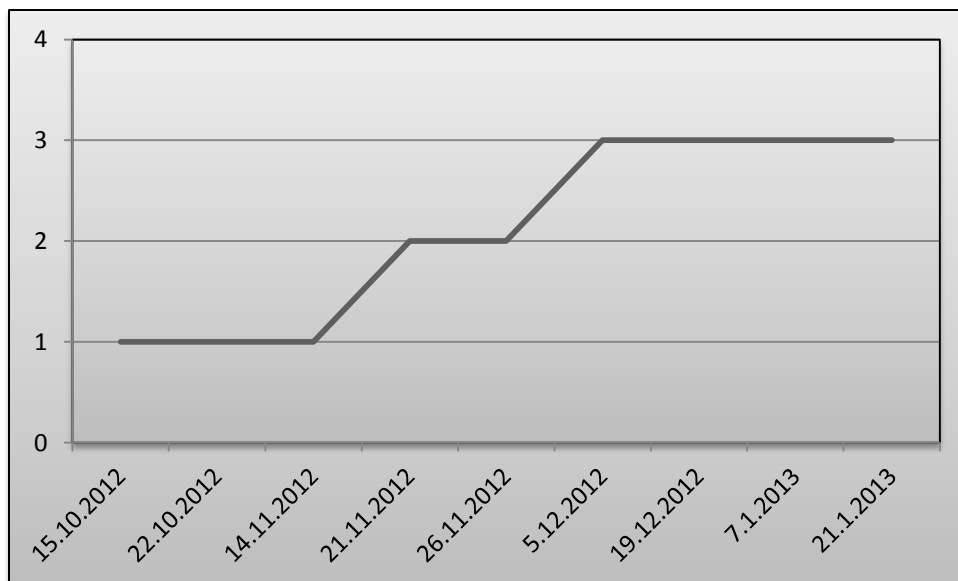
Na grafu št. 4 lahko vidimo, da deček meni, Gajevi vodnici, nikoli ne nameni veliko pozornosti. Izjema se je zgodila le 18. decembra, ko me je pozdravil in se mi zahvalil za darilo.¹⁰ V literaturi nisem zasledila zapisa o odnosu med pacientom in vodnikom terapevtske živali. V kar nekaj primerih se sicer dogaja, da je vodnik terapevtske živali hkrati tudi strokovni delavec, ki s pacientom dela.

5.5 Interes za dodatno strokovno pomoč

Graf 7 Dečkov interes za dodatno strokovno pomoč, kadar ve, da bo prisoten pes

¹⁰ Glej etnografski zapis št. 8.

Graf 8 Dečkov interes za dodatno strokovno pomoč, kadar ve, da psa ne bo

LEGENDA:

1. Deček zamudi na dodatno strokovno pomoč, s seboj nima copat in vseh potrebnih pripomočkov.
2. Deček ne zamudi, s seboj nima zvezkov, delovnih listov.
3. Deček na obravnavo pride točno, s copati, zvezki in delovnimi listi.
4. Deček na obravnavo pride točno, s copati, zvezki in delovnimi listi. Na obravnavo pride nasmejan.

Na grafu 7 lahko vidimo, da je deček na obravnavo, za katero je vedel, da bo prisoten tudi Gaj, prišel točno, z vsemi potrebščinami. To še enkrat potrjuje spoznanje programa Modri pes, da psi že s svojo prisotnostjo motivirajo učence. To je opazila tudi strokovna delavka: »Sigurno, deček na uro pride vedno nasmejan in pripravljen na delo.«¹¹ (Zanimivo pa je, da sta tako razredničarka kot tudi strokovna delavka izpostavili, da deček zaradi prisotnosti psa meni, da bo na uri dodatne strokovne pomoči delal manj.) Strokovna delavka je povedala, »da deček misli, da bo zaradi prisotnosti psa na urah dodatne strokovne pomoči delal manj, kar pa ni res. Naloge so na urah, kadar je prisoten pes, velikokrat razrezane, ker jih Gaj išče, in tudi zato se jih deček loti bolj z veseljem.«¹² Podobno mnenje ima tudi dečkova

¹¹ Glej intervju s specialno pedagoginjo.

¹² Glej intervju s specialno pedagoginjo.

razredničarka, saj tudi ona meni, da deček bolj kot na uro dodatne strokovne pomoči na terapijo s pomočjo psa gleda kot na igro.

Tudi mama je izpostavila, da deček doma pove, da je Gajev učitelj: »Čeprav Gaj z njim sodeluje le pri predmetih, ki mu delajo težave, se jih ravno zaradi njega loti bolj z veseljem. Mislim, da kar malo pozabi, da gre za matematiko ali angleščino, kadar je zraven kuža. Pomaga pa mu tudi, ker misli, da gre za igro in malo pozabi, da so to vse še vedno »le« računi. In ker vse to dojemam kot igro, naloge rešuje brez odpora. Deček je navdušen nad Gajem, predstavlja mu veliko motivacijo.«

5. Učni uspeh dečka

Učni uspeh dečka sem preverjala z intervjujema. Zanimalo me je, ali se je učni uspeh dečka kaj izboljšal zaradi Gajevе prisotnosti. Razredničarka je v začetku izpostavila, da ocene ne odražajo dejanskega stanja. Mnenje obeh pa je, da se učni uspeh zaradi prisotnosti psa ni izboljšal. Razredničarka je povedala, »da se učni uspeh dečku kljub psu ni izboljšal. Določena snov, ki mu je že prej predstavljala oviro, mu tudi sedaj predstavlja težave.« To je potrdila tudi strokovna delavka: »Pri samem učnem uspehu sama ne vidim nobene spremembe. Vidim pa, da ima deček veliko boljšo koncentracijo pri urah dodatne strokovne pomoči, kadar je prisoten pes.«¹³

6. Socialna vključenost dečka in morebitne spremembe po terapiji

Na začetku mi je razredničarka povedala, da dečka sošolci kdaj dražijo, ga izzivajo z omenjanjem sosednje šole (s prilagojenim programom). Sošolci dečka ne zasmehujejo več tako pogosto, vendar po mnenju razredničarke to »ni zaradi vključenosti psa v ure DSP, ker ga deček, kot sem že povedala, pred sošolci niti ne omenja«.¹⁴ Pomagali so pogovori o dečkovih močnih področjih in o sprejemanju drugačnosti.

¹³ Glej intervju z razredničarko in strokovno delavko.

¹⁴ Glej intervju z razredničarko.

6 ZAKLJUČEK

Terapija s pomočjo živali se je mnogokrat izkazala kot zelo uspešna, za paciente zaželena in spodbujajoča. V slovenskem prostoru deluje več društev, ki se prostovoljno ukvarjajo s to dejavnostjo. Društva, kot so Tačke pomagačke, Ambasadorji nasmeha, Zavod PET, Društvo za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali, izvajajo terapije, aktivnosti, predstavitvene ure in družabništvo s pomočjo živali v domovih za ostarele, bolnišnicah, varstveno delovnih centrih, šolah in vrtcih, na fakultetah idr. Na žalost uporaba terapevtskih živali pri nas v različnih institucijah še vedno ni tako razvita kot v tujini. V Ameriki ni nič neobičajnega, da ima šola vsaj enega terapevtskega psa, razrede pa polne tudi drugih živali, ki učence spodbujajo pri učenju.

Društva v predstavitev na svojih spletnih straneh v večini primerov omenjajo, da nudijo terapije, aktivnosti starejšim, duševno prizadetim, ljudem s psihičnimi težavami idr. Društva terapij in aktivnosti v večinskih šolah praviloma ne izvajajo.

Glede na ugotovitve v diplomskem delu menim, da bi bile živali odlični pomočniki tudi v šolah. S svojo prisotnostjo bi ustvarjale bolj sproščeno vzdušje, učenci bi se naučili pravilnega stika z živaljo, z raznimi aktivnostmi bi popestrile še tako dolgočasno snov.

Otrokom, ki zaradi svojih posebnih potreb potrebujejo ure dodatne strokovne pomoči, prisotnost psa, tako kot v primeru dečka, ki sem ga opazovala, lahko predstavlja nekaj, zaradi česar so pripravljeni delati več. Odhodi na ure dodatne strokovne pomoči niso več polni nejevolje, mogoče celo zadrege in zbadanja sošolcev, ampak polni veselja zaradi prisotnosti psa na njih.

Pri raziskovanju hipotez sem ugotovila, da ima terapija s pomočjo psa pozitiven vpliv na dečka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, ki sem jih opazovala. Dečkova koncentracija se je po mojem mnenju ne le izboljšala, kadar je bil pes prisoten, temveč po nekaj terapijah tudi takrat, ko pes ni bil prisoten. Zelo pomembno je tudi, da je deček na dodatno strokovno pomoč začel hoditi z veseljem. Kot je povedala mama, je bil dečku že samo opomin na terapijo dovolj za dokončanje domače naloge.

Pri opazovanju sem uporabila ocenjevalno lestvico in metodo etnografskih zapisov. Ocenjevalno lestvico sem oblikovala glede na pogovor s specialno pedagoginjo. Opazovala

sem področja, kjer je imel deček pred začetkom izvajanja terapij težave (koncentracija, interes za dodatno strokovno pomoč, sposobnost pomnjenja in priklica snovi). Pomembno se mi je zdelo, da enako ocenjevalno lestvico izpolnjuje tudi specialna pedagoginja, kadar naju z Gajem ni zraven. Na ta način sem lahko spremljala vpliv terapije s pomočjo psa na dečka tudi ob odsotnosti psa. Svoja opažanja sem podkrepila še z intervjuji in etnografskimi zapisi.

Vse ure dodatne strokovne pomoči so bile vnaprej natančno načrtovane, tudi tiste, na katerih je sodeloval tudi Gaj. Prisotnost psa na urah dodatne strokovne pomoči ni pomenila le božanja in opazovanja psa. Z Gajem sva bila v ure tudi aktivno vključena. Gaj je na primer dečku po razredu iskal matematične naloge, z brcanjem kocke mu je izbiral števila, ki jih je moral deček sešteti, odšteti idr. Pri terapijah s pomočjo psa je zato pomembno, da sta tako vodnik psa kot tudi strokovni delavec strokovna usposobljena na področju terapije s pomočjo živali.

7 PRILOGE

7.1 PRILOGA A: ETNOGRAFSKI ZAPISI

ZAPIS ŠT. 1 Datum: 9. oktober 2012

Prvo srečanje: Na prvo srečanje sva z Gajem specialno pedagoginjo (v nadaljevanju SP) in dečka pričakala pred šolo. SP je šla po dečka na njegovo šolo, ki je približno 3 minute oddaljena od šole s prilagojenim programom, kjer sta imela SP in deček dodatno strokovno pomoč. SP je dečka že pred najinim obiskom seznanila s tem, da prideva. Razložila mu je tudi, kako pravilno pristopiti do psa, kako se vesti v njegovi bližini ... Deček sprva deluje nekako zadržano. Gaja sicer takoj začne božati, vendar ne govori veliko. Skupaj gremo do učilnice. V učilnici se malo pogovarjamo. Dečku povem, katere pasme je Gaj, pa da še vedno hodi v šolo, koliko je star, kaj rad je ... Pokaževa tudi nekaj trikov, ki jih želi deček ponoviti z Gajem. Dečku dam navodila, kaj naj reče ter kaj naj naredi s svojimi rokami, da ga bo Gaj ubogal. Dečku gre super, Gaj ga uboga. Na koncu mu še pokažem, kako je treba Gaja vedno pred vstopom v šolo očistiti. Deček nato Gaja očisti tudi sam. Napočil je konec ure, deček mora spet nazaj na svojo šolo, midva z Gajem pa domov.

ZAPIS ŠT. 2 Datum: 16. oktober 2012

Po končani uri SP dečka vpraša, če si želi, da ga Gaj pospremi do razreda. Odrvne, da bi bil tega zelo vesel, zato ga z Gajem tudi pospremiva. Pred razredom smo še malo počakali. Zdi se, da deček želi, da ga sošolci vidijo s psom.

ZAPIS ŠT. 3 Datum: 23. oktober 2012

Z Gajem to uro ne izvajamo aktivnosti. Deček rešuje delovni list iz angleškega jezika. Gaj sedi zraven dečka, on mu vedno, ko reši nalogo, pokaže svoj delovni list. Naloga dečka je, da pred besede postavlja predloge a/an. Deček opazi, da med besedami ni angleške besede, ki pomeni pes (dog). Samoiniciativno zapiše to besedo in pred njo postavi pravilni predlog. Zraven pa reče: »Poglej, Gaj, to pomeni pes.« Na vprašanje SP, kako to, da je napisal dog, odvrne, da zato, da bo Gaj vesel.

ZAPIS ŠT. 4 Datum: 13. november 2012

Deček s pomočjo Gaja ponavlja snov iz matematike. Ponavlja pojme daljica, premica, poltrak, vzporednica ... To počne tako, da Gaj leži na tleh, deček ob njega riše daljice, premice ... Meni se zdi, da mu gre odlično. Še vedno pa ga begata pojma vzporednica in pravokotnica. Zgleda, da si ne more zapomniti, kako katera poteka. SP dečku ponudi razlago, da pravokotnice Gaj ne mara, saj gre skozi njega, vzporednica mu pa nič noče, ker poteka ob njem. To razlago si deček takoj zapomni in jo tekom ure tudi večkrat ponovi.

ZAPIS ŠT. 5 Datum: 20. november 2012

Na začetku ure deček Gaju z veseljem pove, da je bil vprašan matematiko in da je dobil štirico. Pove tudi, da si je med spraševanjem pomagal s priklicem aktivnosti, ki smo jih imeli zadnjič. »Med spraševanjem sem se spomnil, da je pravokotnica tista črta, ki je ti ne maraš, ker gre skozi tebe. Tako sem vedel, kako naj jo narišem.« Z Gajem to uro aktivno ne sodelujeva. Deček rešuje delovni list, Gaju le pokaže rezultate vsake naloge. SP dečka med samim reševanjem delovnega lista večkrat opozori, kot ga je že velikokrat prej, da naj črk in besed ne odebeli tako, da gre čez vsako črko večkrat. Deček to še vedno počne. Ko deček Gaju pokaže rešeno nalogo, pa jaz dečku rečem, da Gaj ne vidi dobro, kaj je napisal, zaradi odebelitve črk. Deček preneha s tem.

ZAPIS ŠT. 6 Datum: 27. november 2012

Danes deček piše test iz angleščine. Z Gajem malo zamudiva in ko stopiva v razred, SP dečka vpraša, ali ga moti, če sva zraven. Deček odgovori: »Ne, Gaj mi bo prinesel srečo med pisanjem.« Z Gajem se umakneva v kot učilnice in v tišini le opazujeva.

ZAPIS ŠT. 7 Datum: 4. december 2012

Deček se Gaju zahvali, ker je bil ob njem, ko je pisal test. Pove mu, da je pisal tri. Deček je zelo vesel.

ZAPIS ŠT. 8 Datum: 18. december 2012

Že ob prihodu deček pozdravi tudi mene. Reče: »Živio, Gaj, živio Špela.« Prvič se je zgodilo, da je pozdravil tudi mene. Do sedaj je vedno pozdravil le Gaja, mene pa na hitro pogledal. Med samo uro deček Gaju v njegovi posodi za priboljške skriva matematične naloge. Gaju gre dobro, posodico hitro najde, deček pa naloge hitro reši. Ob koncu ure s SP dečka prosiva,

če lahko sedaj on zapusti razred, da bo sedaj Gaj njemu nekaj skril. Na mizo, za katero je deček prej sedel, odložim darilno vrečko z majhnim presenečenjem. V njej je Gajevo darilo ob novem letu. Deček vstopi v razred in takoj na svoji mizi zagleda vrečko. Vidno je presenečen. Odhiti do mize in pogleda, kaj je v vrečki. Sliko pogleda, se nasmeji in reče: »Hvala, Gaj, hvala, Špela.« Potem me prosi, če ga lahko z Gajem pospremiva do šole. Ko se poslovimo, nama še zaželi lepe praznike.

ZAPIS ŠT. 8 Datum: 8. januar 2013

Deček z zagnanostjo sestavlja psička iz geometrijskih likov. Ob tem, ko sestavlja, ga SP seznanja z različnimi liki. Deček Gaju pove, kakšna je razlika med kvadratom in pravokotnikom: »Veš, Gaj, kvadrat ima vse štiri stranice enako dolge, pravokotnik pa dve in dve. Kvadrat je podoben tvojemu smrčku, tačka pa pravokotniku, da si boš lažje zapomnil.«

ZAPIS ŠT. 9 Datum: 22. januar 2013

Po koncu ure, ko jaz še pospravljam stvari, deček brez kakršnega koli vprašanja prime Gajev povodec in Gaja pelje proti izhodu. SP ga vpraša, če želi peljati Gaja, in mu pove, da mora takšne stvari vprašati mene. Deček da povodec meni in odvrne: »Je že v redu.« Potem pa jaz rečem dečku: »Lahko pelješ Gaja, samo povej mi, da ti dam navodila in da ti primem peresnico.« Deček odvrne: »Prav, peljal bi ga.«

7.2 PRILOGA B: KODIRANO BESEDILO INTERVJUJEV V TABELAH

ŠT.	INTERVJU Z DEČKOVO MAMO	POJMI ZNOTRAJ KATEGORIJE	KATEGORIJA
1.	Ne, doma kuža ne omenja.	DOMA GA NE OMENJA VELIKO	ODNOS DO PSA
2.	Deček nasploh, kar se tiče šole, ni zgovoren, o tem nerad govori. Ne omenja niti dogodkov, ki se ga dotaknejo.	O ŠOLI TUDI SICER NERAD GOVORI	
3.	Pove pa, kadar kuža zamudi kakšno uro, razloži tudi, zakaj ga ni.	POVE VEDNO, KADAR GAJA NI NA TERAPIJO	
4.	Če ga sama vprašam, kaj je delal s kužkom v šoli, mi pove. Povedal mi je, da Gaj njemu pri urah niti	PRAVI, DA NA URAH DSP ON UČI PSA	

	ne pomaga veliko, da je bolj on njegov učitelj. Vsako uro ga nauči kaj novega, enkrat geometrijo, drugič poštevanko. Gaj je po njegovih besedah kar dober učenec.		
5.	Zdi se mi, da je deček ob torkih bolj vesel. Tudi ko mu ob ponedeljkih omenim, da je naslednji dan torek, dan, ko pride Gaj, mu je domačo nalogo kar naenkrat lažje narediti.	ZARADI PSA JE BOLJ VESEL	VPLIV TERAPIJE S POMOČJO PSA NA ŠOLSKO DELO
6.	Kuža v razredu mu je spodbuda. Čeprav Gaj z njim sodeluje le pri predmetih, ki mu delajo težave, se jih ravno zaradi njega loti bolj z veseljem.	SPODBUDA IN MOTIVACIJA	
7.	Mislím, da kar malo pozabi, da gre za matematiko ali angleščino, kadar je zraven kuža. Pomaga pa mu tudi, ker misli, da gre za igro, in malo pozabi, da so to vse še vedno »le« računi. In ker vse to dojema kot igro, naloge rešuje brez odpora.	DEČEK URO DSP, KO JE PRISOTEN GAJ, VZAME KOT IGRO	

ŠT.	INTERVJU S SPECIALNO PEDAGOGINJO	POJMI ZNOTRAJ KATEGORIJE	KATEGORIJA
1.	Na urah dodatne strokovne pomoči deček svojih sošolcev ne omenja. Tudi če sama vem, da se je v razredu med njim in njegovimi sošolci kaj zgodilo, in o tem povprašam dečka, o tem ne želi govoriti in mi reče, da je že v	SOŠOLCEV NE OMENJA	SOCIALNA VKLJUČENOST DEČKA

	redu, da se ni nič zgodilo.		
2.	Na začetku leta me je edino presenetilo, ko mi je sam od sebe rekel, da nima nobenega prijatelja.	ENKRAT JE OMENIL, DA NIMA NOBENEGA PRIJATELJA	
3.	Pri učnem uspehu sama ne vidim nobene spremembe.	PRI USPEHU NI SPREMEMB	UČNI USPEH DEČKA PO TERAPIJAH
4.	Vidim pa, da ima deček veliko boljšo koncentracijo pri urah dodatne strokovne pomoči, kadar je prisoten pes.	VIDNE SPREMEMBE PRI KONCENTRACIJI	
5.	Kdaj nama uspe narediti veliko več kot sicer. Hitrost reševanja nalog je ob prisotnosti psa neverjetna.	ZARADI PSA NAREDI VEČ KOT SICER	
6.	Deček na uro pride vedno nasmejan in pripravljen na delo.	TAKOJŠNJA PRIPRAVLJENOST NA DELO	ODNOS DO DSP, KO DEČEK VE, DA PRIDE TUDI GAJ
7.	Sicer se mi pa zdi, da deček misli, da bo zaradi prisotnosti psa na urah dodatne strokovne pomoči delal manj, kar pa ni res.	PREDSTAVA DEČKA, DA BO DELAL MANJ	
8.	Naloge so na urah, kadar je prisoten pes, velikokrat razrezane, ker jih Gaj išče, in tudi zato se jih deček loti bolj z veseljem. Kot sem že omenila, pa je velikokrat tako, da na uri s psom narediva veliko več kot sicer.	NAREDI VELIKO VEČ KOT SICER	
9.	Ne, deček psa ne	DEČEK GA NE OMENJA	

	omenja, kadar ga ni.		
10.	Vendar pa vedno, ko imam prižgano interaktivno tablo, po koncu najine ure brez besed in vprašanj čez celo tablo napiše Gaj, zraven pa nariše še kakšno kost ali pa tačko. In s tem, ko to vidim, vem, da mu Gajevi obiski nekaj pomenijo.	GESTA, KI POKAŽE, DA MU GAJ VELIKO POMENI	ODNOS DEČKA DO PSA

ŠT.	INTERVJU Z RAZREDNIČARKO	POJMI ZNOTRAJ KATEGORIJE	KATEGORIJE
1.	Deček je zaradi svoje umetniške nadarjenosti in domišljije med sošolci kar priljubljen.	MOČNA PODROČJA, ZARADI KATERIH JE PRILJUBLJEN	SOCIALNA VKLJUČENOST
2.	Včasih se res zgodi, da ga sošolci malo podražijo in mu omenjajo sosednjo šolo, včasih mu tudi pravijo, da ne zna računati.	ZBADANJA SOŠOLCEV SO PRISOTNA	
3.	Deček v razredu terapije s pomočjo psa ne omenja, tako da tudi njegovi sošolci ne vedo točno, za kaj se gre. V zadnjem času mu res manjkrat omenijo sosednjo šolo in se mu na ta račun ne posmehujejo. Vendar se mi zdi, da to ni zaradi terapije, ker je deček, kot sem že povedala, pred sošolci niti ne omenja.	SPREMEMBE PO TERAPIJI S PSOM	
4.	Najprej moram reči, da dečkove ocene ne odražajo dejanskega stanja – znanja, napredka ali pa učnih težav.	OCENE NISO DEJANSKI POKAZATELJ NJEGOVEGA ZNANJA	

	Deček ima namreč zelo lepe ocene, le pri matematiki in glasbeni vzgoji je dobil po eno nezadostno. Kljub temu moram poudariti, da po mojem mnenju pri matematiki le delno dosega minimalne standarde. Negativno oceno iz pisnega seštevanja in odštevanja je sicer popravil z zadostno oceno, ampak kljub temu snov ni usvojena. Postopek računanja pozna, težave mu delajo številске predstave.		UČNI USPEH DEČKA
5.	Dobre ocene pri matematiki je dobil pri snoveh, ki so mu blizu, ki jih ima rad. Dobil je prav dobro oceno iz geometrije, kar mu je všeč, to snov si lažje predstavlja in mu gre zato bolje.	DEČKOVA MOČNA PODROČJA	
6.	Moje mnenje je, da se učni uspeh dečku kljub pomoči psa ni izboljšal. Določena snov, ki mu je že prej predstavljala oviro, mu tudi sedaj predstavlja težave.	ZARADI TERAPIJE SE UČNI USPEH NI IZBOLJŠAL	
7.	Kuža dečku definitivno predstavlja veliko motivacijo.	PES JE MOTIVACIJA	
8.	Mislim pa tudi, da ima deček neko predstavo, da bo zaradi prisotnosti psa na uri dodatne strokovne pomoči naredil manj, kot naredi sicer.	DEČEK IMA PREDSTAVO, DA ZARADI PRISOTNOSTI GAJA MED URO DSP NAREDI MANJ KOT SICER	ODNOS DEČKA DO DODATNE STROKOVNE POMOČI
9.	Deček na terapijo gleda bolj kot na neke vrste igro, manj kot na uro dodatne strokovne pomoči.	KAKO DEČEK VIDI TERAPIJO	
10.	V razredu je deček psa zelo malokrat omenil. Mislim, da mi ga je, odkar sta vidva začela hoditi pa do danes, omenil le približno trikrat.	V RAZREDU GA NE OMENJA	
11.	Starši so mi pa povedali, da deček psa doma velikokrat	STARŠEM GA JE OMENIL VEČKRAT	

	omeni. Doma je ekstra poudaril, da ob torkih ne sme zamuditi ure dodatne strokovne pomoči, saj takrat k uri pride tudi Gaj.		ODNOS DEČKA DO PSA
12.	Po izrazu na njegovem obrazu pa lahko vidim, da mu te ure (ko je prisoten Gaj) veliko pomenijo.	MNENJE RAZREDNIČARKE O ODNOSU DEČKA DO PSA	

7.3 PRILOGA C: OKVIRNA VPRAŠANJA ZA POLSTRUKTURIRAN INTERVJU

VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z MAMO

1. Ali deček terapije z Gajem omenja doma?
2. Kako je po vašem mnenju na dečkovo šolsko delo vplivala terapija s pomočjo psa?

VPRAŠANJA ZA INTERVJU S SPECIALNO PEDAGOGINJO

1. Ali je na urah dodatne strokovne pomoči kdaj omenil, da ga sošolci zaradi njegovih posebnih potreb dražijo in če se je morda to zaradi prisotnosti psa kaj spremenilo?
2. Ali se vam zdi, da deček pride na uro dodatne strokovne pomoči z večjim veseljem, če ve, da je prisoten pes?
3. Ali mislite, da se je dečku učni uspeh zaradi prisotnosti psa kaj izboljšal?
4. Ali deček psa na urah dodatne strokovne pomoči kdaj omenja, tudi ko psa ni tam?

VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z RAZREDNIČARKO

1. Ali sošolci dečka drugače obravnavajo zaradi njegovih posebnih potreb? Kako se to kaže ter ali se je morda kaj spremenilo, odkar je deček vključen v terapijo s pomočjo psa?

2. Ali se je dečkov učni uspeh kaj izboljšal, odkar je na urah dodatne strokovne pomoči prisoten pes?
3. Ali opazite kakšno razliko pri dečkovem odhodu na uro dodatne strokovne pomoči, ko ve, da bo tam kuža, in takrat, ko ve, da ga ne bo?
4. Ali deček psa omenja kdaj tudi v razredu kar tako?

7.4 PRILOGA Č: FOTOGRAFIJE S SKUPNIH SREČANJ IN FOTOGRAFIJI IZDELKOV DEČKA

Slika 1 Deček Gaja uči, kako se imenuje kakšen lik

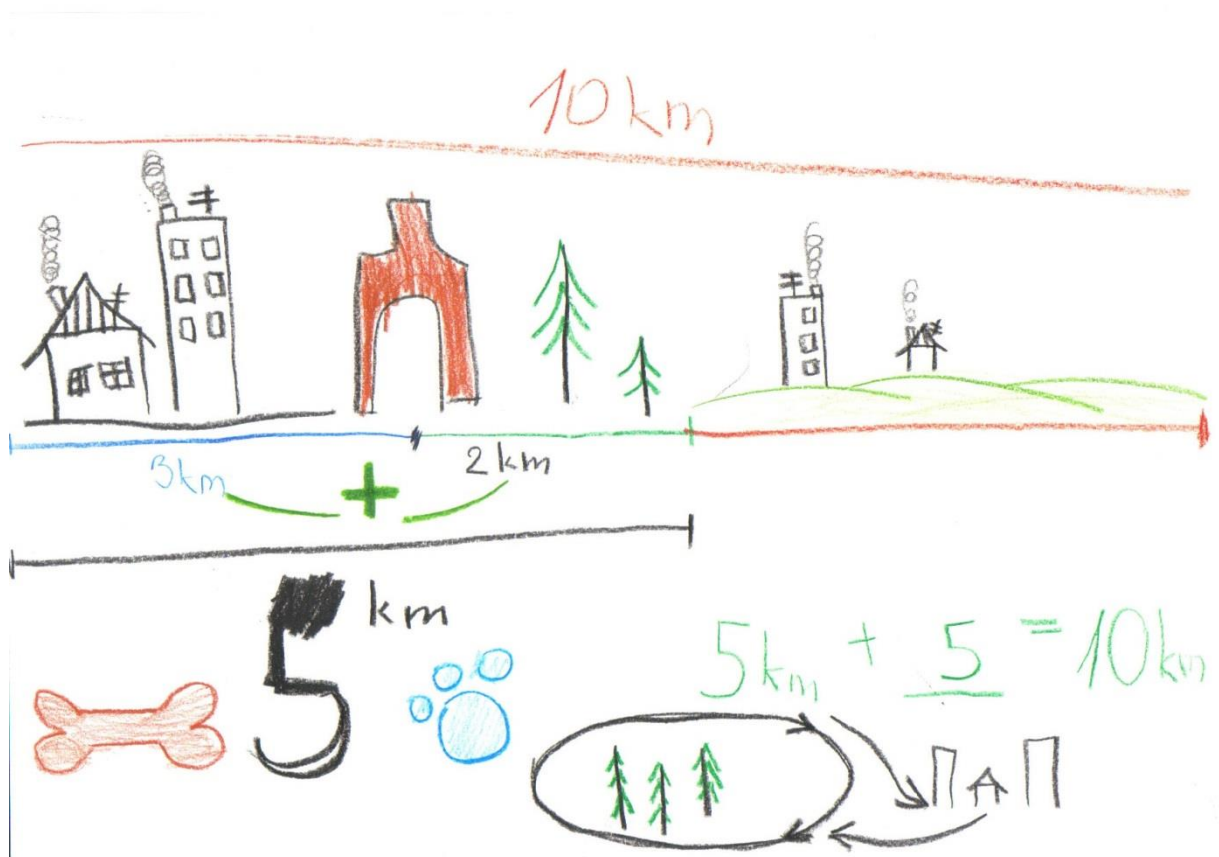
Slika 2 Specialna pedagoginja dečka uči, kako se kakšen lik imenuje, Gaj pazljivo poslušša

Slika 3 Deček sestavlja Gaja iz geometrijskih likov

Včeraj sem opravil 3 sprehode.
 Na prvem sprehodu sem prehodil
3 km, na drugem 2 km. Skupno
 sem prehodil 10 km. Kako dolg
je bil moj zadnji sprehod? ☺

Slika 5 Primer matematične naloge

Slika 4 Skica Gajevih sprehodov – matematična naloga

Slika 6 Deček uči Gaja angleščino

8 LITERATURA

Animal-Assisted Activities (AAA), uradna spletna stran društva DELTA SOCIETY. Dostopno na: www.petpartners.org (pridobljeno: 19. 1. 2013).

Altschiller, D. (2011). *Animal-assisted therapy*. Santa Barbara, Denver, Oxford: Greenwood.

Chandler, C. (2001). *Animal Assisted Therapy in Conseling and school settings*. Dostopno na: <http://www.counseling.org> (pridobljeno 15. 1. 2013).

Chandler, K. C. (2012). *Animal assisted therapy in counseling*. New York, London: Routledge.

Demšar, M. (2010). *Konj in človek – tisočletno sožitje: Konjev vpliv na človeško družbo in posameznika* (diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska Fakulteta.

Društvo za terapijo s pomočjo živali. Dostopno na: www.zivali-terapevti.si (pridobljeno 2. 2. 2013).

Evans, N., Gray, C. (2012). The practice and ethics of animal-assisted therapy with children and young people: Is it enough that we don't eat our co-workers? *British journal of social work*, 42, str. 600–617.

Fine, A. H. (2010). Incorporating animal-assisted therapy into psychotherapy: guidelines and suggestions for therapists. V: Fine A.H. (ur.). *Handbook on Animal – Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Praticce*. San Diego: Elsevier. Str: 169–192.

Fine, A. H. in Beck, A. (2010). Understanding our kinship with animals: input for health care professionals interested in the human/animal bond. V: Fine A.H. (ur.). *Handbook on Animal – Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Praticce*. San Diego: Elsevier. Str: 3–16.

Friedmann, E., Son, H. in Chia-Chun, T. (2010). The animal/human bond: health and wellness. V: Fine A.H. (ur.). *Handbook on Animal – Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Praticce*. San Diego: Elsevier. Str: 85–107.

Fundacija nazaj na konja. Dostopno na: www.nakonju.si (pridobljeno 5. 3. 2013).

Izobraževanje o terapiji s pomočjo psov za terapevtske pare in strokovne delavce (brošura).

(2013). Vrhnika: Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke.

Kožuh, B. (2008). *Statistične metode v pedagoškem raziskovanju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kroflič R. (2008). Novi pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja v predšolskem obdobju. V: Metka Čas idr. (ur.) *Socialne interakcije v vrtcu*. Ljubljana: Supra, str. 12–21)

Kroflič R. (2011). Podobe otroštva. *Emzin: Otroštvo*. XXI. Št. 1–2. Str: 67–69.

Kruger, K. A. in Serpell, J. A. (2010): Animal-assisted interventions in mental health: definitions and theoretical foundations. V: Fine A.H. (ur.). *Handbook on Animal – Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. San Diego: Elsevier. Str. 33–48.

Magajna, L., Pečjak, S., Peklaj, C., Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Kavkler, M. in Tancig, S. (2008). *Učne težave v osnovni šoli – problemi, perspektive, priporočila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marinšek, M. in Tušak, M. (2007). *Človek-žival: zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec.

Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo – primanjkljaji na posameznih področjih učenja. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/predpis_ZAKO2062.html (pridobljeno 5. 1. 2013).

Program Blue Dog. Dostopno na: <http://www.thebluedog.org> (pridobljeno: 29. 1. 2013).

Program Healing Species. Dostopno na: <http://www.healingspecies.org> (pridobljeno 27. 1. 2013).

Program R.E.A.D. Dostopno na: <http://www.therapyanimals.org> (pridobljeno 27. 1. 2013).

Program R.E.A.D. Dostopno na: <http://tackepomagacke.si/read.html> (pridobljeno: 19. 1. 2013).

Sagadin, J. (2004). Tipi in vloga študij primerov v pedagoškem raziskovanju. *Sodobna pedagogika*, 55, št. 4. Str. 88–101.

Schmid, E.K. (2011). *The Effects of Animal-Assisted Activities on the Social and Emotional Development of Young Children with Characteristics of Emotional Behavioral Disorders*. Minneapolis: University of Minnesota Duluth.

Shaw Massengill, D. (2013). The man's best friend as a reading facilitator. *The reading teacher*, 66, št. 5, str. 365–371.

Učne težave v osnovni šoli. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Urichuk, L.J. in Anderson, D. (2003). *Improving mental health through animal-assisted therapy*. Dostopno na: http://www.angelfire.com/mh/chimo/pdf/manual_in_single_doc-Nov03.pdf (pridobljeno 1. 11. 2012).

Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1A). (2011). *Uradni list RS*, št. 58/11. Dostopno na: http://www.dzrs.si/wps/portal/Home/deloDZ/zakonodaja/izbranZakonAkt?uid=C12563A400338836C12578D30022398C&db=spr_zak&mandat=VI (pridobljeno 5. 1. 2013).

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

Spodaj podpisani/podpisana Špela Štefe izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Terapija s pomočjo psa- študija primera moje avtorsko delo in da se strinjam z objavo v elektronski obliki na spletnih straneh Oddelka za pedagogiko in andragogiko.

Kraj in datum:

Podpis:

Kranj, 25.3.2013

